

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Rhif: WG34362

Llywodraeth Cymru
Dogfen Ymgynghori

Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (VAWDASV)

**Canllawiau DRAFFT ar gyfer comisiynu Gwasanaethau yng
Nghymru**

Dyddiad cyhoeddi: 29 Mawrth 2018
Camau i'w cymryd: Ymatebion erbyn 22 Mehefin 2018

Trosolwg

Mae'r canllawiau hyn wedi'u llunio i gefnogi'r gwaith o gomisiynu ar lefel genedlaethol, ranbarthol a lleol ymyriadau seiliedig ar dystiolaeth ac integredig gan wasanaethau arbenigol ac anarbenigol sy'n ymwneud â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol er mwyn bodloni dibenion Deddf Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 ("y Ddeddf").

Nod y canllawiau hyn yw hybu comisiynu cydweithredol safonol sy'n cynnig gwasanaethau sy'n fwy cyson ac effeithiol er mwyn atal trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol a diogelu a chefnogi'r rhai hynny sydd wedi dioddef o drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol ledled Cymru. Mae'r canllawiau hyn yn gymwys i gomisiynu gwasanaethau arbenigol ac anarbenigol sy'n ymwneud â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol, p'un ai a ydy'r gwasanaethau hynny'n cael eu comisiynu gan y sector cyhoeddus, preifat neu'r trydydd sector.

Sut i ymateb

Mae hwn yn ymgynghoriad ysgrifenedig, electronig. Caiff y cwestiynau eu crynhoi mewn holiadur ar ddiwedd y ddogfen hon. Defnyddiwch yr holiadur hwn i roi eich adborth. Gall yr ymatebion gael eu hanfon drwy e-bost neu eu postio i'r manylion cyswllt isod.

Rhagor o wybodaeth a dogfennau cysylltiedig

Gellir gwneud cais am fersiynau o'r ddogfen hon mewn print bras, mewn Braille neu mewn ieithoedd eraill.

Gallwch weld y dogfennau ymgynghori ar wefan Llywodraeth Cymru: www.gov.wales/consultations

Manylion Cysylltu

I gael rhagor o wybodaeth:

Tim Violence Against Women and Domestic Abuse
Community Safety Division
Llywodraeth Cymru
Rhydycar
Merthyr Tudful
CF48 1UZ
Ebst: [VAWDASV.LlywodraethCymru-
WelshGovernment@gov.wales](mailto:VAWDASV.LlywodraethCymru-WelshGovernment@gov.wales)

Diogelu Data

Sut y byddwn yn defnyddio'r farn a'r wybodaeth a roddwch inni.

Llywodraeth Cymru fydd y rheolydd data ar gyfer unrhyw ddata personol a ddarperir gennych wrth ichi ymateb i'r ymgynghoriad. Mae gan Weinidogion Cymru bwerau statudol y byddant yn dibynnu arnynt i brosesu'r data personol hyn a fydd yn eu galluogi i wneud penderfyniadau cytbwys ynghylch sut y maent yn cyflawni eu swyddogaethau cyhoeddus. Bydd unrhyw ymateb a anfonwch atom yn cael ei weld yn llawn gan staff Llywodraeth Cymru sy'n gweithio ar y materion y mae'r ymgynghoriad hwn yn ymwneud â nhw neu sy'n cynllunio ymgynghoriadau ar gyfer y dyfodol. [OS YW HYNNY'N BERTHNASOL, MEWNOSODER Bydd yn cael ei weld hefyd gan staff ENW'R SEFYDLIAD a fydd yn dadansoddi neu'n crynhoi ymatebion ar ran Llywodraeth Cymru.]

Er mwyn dangos bod yr ymgynghoriad wedi'i gynnal yn briodol, mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu cyhoeddi crynodeb o'r ymatebion i'r ddogfen hon. Mae'n bosibl hefyd y byddwn yn cyhoeddi'r ymatebion yn llawn. Fel arfer, bydd enw a chyfeiriad (neu ran o gyfeiriad) yr unigolyn neu'r sefydliad a anfonodd yr ymateb yn cael eu cyhoeddi gyda'r ymateb. Os nad ydych yn dymuno i'ch enw a'ch cyfeiriad gael eu cyhoeddi, rhwch wybod inni yn ysgrifenedig wrth anfon eich ymateb. Byddwn wedyn yn cuddio'ch manylion.

Mae'n bosibl y bydd yr enwau a'r cyfeiriadau y byddwn wedi'u cuddio yn cael eu cyhoeddi'n ddiweddarach, er nad yw hynny'n debygol o ddigwydd yn aml iawn. Mae Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000 a Rheoliadau Gwybodaeth Amgylcheddol 2004 yn caniatáu i'r cyhoedd gael gweld gwybodaeth a gedwir gan lawer o gyrrff cyhoeddus, gan gynnwys Llywodraeth Cymru. Mae hynny'n cynnwys gwybodaeth sydd heb ei chyhoeddi. Fodd bynnag, mae'r gyfraith hefyd yn caniatáu inni gadw gwybodaeth yn ôl o dan rai amgylchiadau. Os bydd unrhyw un yn gofyn am gael gweld gwybodaeth a gadwyd yn ôl gennym, bydd rhaid inni benderfynu a ydym am ei rhyddhau ai peidio. Os bydd rhywun wedi gofyn inni beidio â chyhoeddi ei enw a'i gyfeiriad, bydd hynny'n ffaith bwysig inni ei chadw mewn cof. Fodd bynnag, fe allai fod rheswm pwysig dros orfod datgelu enw a chyfeiriad unigolyn, er ei fod wedi gofyn inni beidio â'u cyhoeddi. Byddem yn cysylltu â'r unigolyn ac yn gofyn

ei farn cyn gwneud unrhyw benderfyniad terfynol i ddatgelu'r wybodaeth.

Ni chaiff eich data eu cadw am fwy na thair blynedd

O dan y ddeddfwriaeth diogelu data, mae gennych yr hawl:

- i gael gweld y data personol y mae Llywodraeth Cymru yn eu cadw amdanoch;
- i'w gwneud yn ofynnol inni gywiro gwallau yn y data hynny;
- (o dan rai amgylchiadau) i wrthwynebu neu gyfyngu ar brosesu'r data;
- (o dan rai amgylchiadau) i'ch data gael eu 'dileu';
- i gyflwyno cwyn i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth (SCG), ein rheoleiddiwr annibynnol ar gyfer diogelu data.

Dyma fanylion cyswllt Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth:

Wycliffe House

Water Lane

Wilmslow

Cheshire SK9 5AF

Ffôn : 01625 545 745 neu 0303 123 1113

Gwefan : www.ico.gov.uk

I gael rhagor o fanylion am yr wybodaeth y mae Llywodraeth Cymru yn ei chadw ac am y defnydd a wneir ohoni, neu os ydych am arfer eich hawliau o dan y Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol, gweler y manylion cyswllt isod:

Y Swyddog Diogelu Data

Llywodraeth Cymru

Parc Cathays

CAERDYDD

CF10 3NQ

Cyfeiriad e-bost :

Data.ProtectionOfficer@llyw.cymru

Cynnwys

Rhan 1	7
1.1 Nod	7
1.2 Statws	8

1.3	VAWDASV	9
Rhan 2	10
2.1	Rhagarweiniad.....	10
2.2	Cwmpas.....	10
2.3	Dull rhanbarthol a chydweithredol.....	10
2.4	Comisiynu.....	13
2.5	Ymgysylltu â Goroeswyr	15
2.6	Y Trydydd Sector.....	15
2.7	Gwasanaethau VAWDASV Arbenigol.....	15
2.8	Gwasanaethau Camdrinwyr.....	17
2.9	Egwyddorion Comisiynu.....	18
2.10	Comisiynu drwy gaffael ac arian grant Caffael.....	19
Rhan 3	21
3.1	Pwrpas a Nodau Strategol y Rhanbarth	21
3.2	Aelodaeth, Rolau a Gwerthoedd y Rhanbarth	21
3.3	Llywodraethu.....	22
Rhan 4	24
	Y Cylch Comisiynu.....	24
4.1	Dull Comisiynu Ar Sail Canlyniadau.....	24
4.2	Cynnwys Defnyddwyr Gwasanaeth.....	24
4.3	Ystyriaethau ar gyfer y Cylch Comisiynu.....	25
4.4	Defnyddio Data.....	25
4.5	Dadansoddi'r Bylchau.....	25
4.6	Gofynion Iaith Gymraeg	26
4.7	Cynhyrchu'r Strategaeth Gomisiynu	26
4.8	Sefydliadau Trydydd Sector a Chymunedol	26
4.9	Taro Cydbwysedd Gwasanaeth.....	27
4.10	Comisiynu ar Sail Canlyniadau ar gyfer Gwasanaethau	27
4.11	Egwyddorion Cydgynhyrchu	28
4.12	Monitro a Gwerthuso	32
4.13	Gwerthuso Perfformiad	32
4.14	Adolygu'r Farchnad	32
4.15	Sganio'r gorwel	33
Atodiad 1	34
	Deddfwriaeth, Polisiâu a Strategaethau.....	34
Geirfa	39

Ffurflen Ymateb i'r Ymgynghoriad41

Rhan 1

1.1 Nod

Nod y canllawiau hyn yw hyrwyddo comisiynu cydweithredol o ansawdd uchel sy'n darparu gwasanaethau mwy cyson ac effeithiol i atal Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (VAWDASV) ac i amddiffyn a chefnogi dioddefwyr VAWDASV ar draws Cymru. Mae'r canllawiau hyn yn berthnasol i gomisiynu gwasanaethau VAWDASV arbenigol ac anarbenigol, p'un ai y comisiynir hwynt gan y sectorau cyhoeddus, preifat neu'r trydydd sector.

Mae'r canllawiau hyn yn cefnogi'r broses o gomisiynu ymyriadau integredig a seiliedig ar dystiolaeth gan wasanaethau VAWDASV arbenigol ac anarbenigol, ar lefel genedlaethol, ranbarthol a lleol, i gwrdd â phwrpas Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 ('y Ddeddf').

Dylai'r gwasanaethau a gomisiynir sicrhau bod dioddefwyr a goroeswyr – p'un ai'n oedolion neu'n blant – yn erbyn y warchodaeth a'r gefnogaeth sydd ei angen arnynt. Mae'r canllawiau yn annog asiantaethau i gydnabod bod atal VAWDASV yn fusnes i bawb, ac i weithio gyda'i gilydd i ddarparu fframwaith comisiynu a darparu effeithiol fydd yn sicrhau llesiant y rhai yr effeithir arnynt gan drais a cham-drin, yn dal y camdrinwyr i gyfrif am eu hymddygiad ac yn cyfrannu at atal VAWDASV mewn cymunedau lleol.

Bwriedir i'r ddogfen hon gael ei defnyddio felly gan:

- Gomisiynwyr gwasanaethau presennol ac i'r dyfodol, ar lefel genedlaethol, ranbarthol a lleol;
- Darparwyr gwasanaethau statudol neu anstatudol, arbenigol ac anarbenigol;
- Yr holl awdurdodau perthnasol a restrir yn y Ddeddf ynghyd ag awdurdodau cyfrifol fel y'u diffinnir gan Ddeddf Troseddu ac Anhrefn 1998;
- Rhai gyda budd mewn darparu cyllid ar gyfer VAWDASV a gwasanaethau cysylltiedig yng Nghymru.

1.2 Statws

Mae'r canllawiau hyn yn berthnasol i bawb sy'n comisiynu gwasanaethau oherwydd bod VAWDASV yn torri ar draws gymaint o wahanol feysydd.

Mae'r canllawiau'n berthnasol i gomisiynu VAWDASV a gwasanaethau cysylltiedig gan awdurdod perthnasol o dan y Ddeddf. Diffinnir awdurdodau perthnasol fel awdurdodau lleol, awdurdodau tân ac achub, byrddau iechyd lleol ac Ymddiriedolaethau'r GIG, ac i'r graddau hynny cyhoeddir y canllawiau o dan adran 15 o'r Ddeddf honno ('pŵer i gyhoeddi canllawiau statudol').

I sicrhau comisiynu cydgysylltiedig a chydweithredol, bwriad pellach y canllawiau yw cynorthwyo'r broses o gomisiynu gwasanaethau eraill cysylltiedig gan gomisiynwyr yn yr awdurdodau perthnasol, adrannau Llywodraeth Cymru a'r llywodraeth ganolog ac yn y system cyfiawnder troseddol wrth geisio cyflawni pwrpasau'r Ddeddf; ac i'r graddau hynny cyhoeddir hwynt o dan adran 60 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.

Dylai'r canllawiau hyn felly hefyd oleuo'r broses o gomisiynu gwasanaethau a swyddogaethau'n ymwneud â:

- darparu meysydd gwaith sydd wedi cael blaenoriaeth yn genedlaethol, er enghraifft gwaith blynyddoedd cynnar, rhaglenni tai a digartrefedd, gofal cymdeithasol a diogelu oedolion a phlant, iechyd meddwl ac emosiynol, gwrth-dlodi a chamddefnyddio sylweddau, sgiliau a chyflogadwyedd;
- rheoli troseddwy a lleihau aildrosedd;
- darparu ardaloedd peilot 'rhyddid / hyblygrwydd' a'r grant EIPS, er mwyn hyrwyddo ymyrryd yn gynnar ac atal mewn cymunedau lleol.

Dylid darllen y canllawiau ochr yn ochr â'r pecyn cymorth arfer da *Ymdrin â Thrais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol – Pecyn Cymorth ar gyfer Comisiynu Gwasanaethau'n Gydweithredol yng Nghymru* sydd wedi'i ddatblygu gan Sefydliad Banc Lloyds ynghyd â Chymorth i Fenywod Cymru, Imkaan, SafeLives, Women's Aid Federation England a gwasanaethau arbenigol ledled Cymru.

Nid yw'r canllawiau'n ceisio ailadrodd y Pecyn Cymorth ond yn hytrach nodi beth yw gofynion Llywodraeth Cymru ar gyfer comisiynu gwasanaethau VAWDASV ar lefel genedlaethol, ranbarthol a lleol. Disgwylir y bydd comisiynwyr yn ystyried y Pecyn Cymorth wrth gomisiynu. Dylid felly darllen y ddwy ddogfen gyda'i gilydd.

https://www.lloydsbankfoundation.org.uk/VAWDASV%20Toolkit_Wales_web.pdf

Mae Pecyn Cymorth Sefydliad Banc Lloyds yn cydnabod bod nifer o lwybrau posib ar gyfer comisiynu gwasanaethau. Dylai cyrff comisiynu sicrhau eu bod yn cadw at eu polisiâu a'u gweithdrefnau caffael mewnol eu hunain ac at unrhyw ddeddfwriaeth berthnasol, er enghraifft Rheoliadau Contractau Cyhoeddus 2015.

Dylid hefyd darllen y canllawiau ar y cyd â Dogfen Cefnogi Comisiynu Lleol y Swyddfa Gartref ar gyfer Gwasanaethau Trais yn erbyn Menywod a Merched (ar gyfer Lloegr) a'r Datganiad Cenedlaethol ar Ddisgwyliadau ar gyfer Cymru a Lloegr.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/576238/VAWG_Commissioning_Toolkit.pdf

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/57466/5/VAWG_National_Statement_of_Expectations_-_FINAL.PDF

Mae'r Swyddfa Gartref yn cyfeirio at, ac yn ategu'r safonau ym Mhecyn Cymorth Sefydliad Banc Lloyds a'r fframweithiau achredu yn eu canllawiau ar Gefnogi Comisiynu Lleol sy'n nodi ei bod yn bwysig cysoni ansawdd gwasanaethau â'r Safonau Craidd Cenedlaethol Ar y Cyd ac y dylid comisiynu gwasanaethau ar sail y safonau cenedlaethol sy'n berthnasol i'r gwasanaeth hwnnw. Mae'r safonau craidd hyn yn rhoi canllawiau y dylai comisiynwyr eu hystyried wrth gomisiynu ar y cyd ar gyfer VAWDASV. Nid ydynt yn orfodol i bob gwasanaeth ond byddant o gymorth i gomisiynwyr wrth baratoi i gomisiynu ar y cyd er mwyn ateb anghenion pobl yn fwy effeithiol.

Dylid hefyd darllen Canllaw Arweiniol yr IPC i ddysgu mwy am ddulliau cydweithredol o gomisiynu.

https://ipc.brookes.ac.uk/publications/pdf/Leading_Integrated_%26_Collaborative_Commissioning.pdf

1.3 VAWDASV

Bydd y Canllawiau ar Gomisiynu'n cefnogi gweithrediad y Ddeddf. Pwrpas y Ddeddf yw:

- gwella'r trefniadau ar gyfer atal cam-drin domestig, trais ar sail rhywedd a thrais rhywiol;
- gwella'r trefniadau ar gyfer amddiffyn dioddefwyr a goroeswyr cam-drin a thrais o'r fath;
- gwella'r cymorth a roddir i bobl y cawsant eu heffeithio gan gam-drin a thrais o'r fath.

Mae Llywodraeth Cymru'n cydnabod bod trais yn erbyn menywod yng Nghymru'n torri hawliau dynol. Mae'n achosi a hefyd yn un o ganlyniadau'r anghydraddoldeb rhwng menywod a dynion ac mae menywod yn cael eu heffeithio'n anghymesur gan bob math o drais. Yn rhyngwladol, mae hyn wedi'i gydnabod yng Nghonfensiwn Cyngor Ewrop ar atal a threchgu trais yn erbyn menywod a thrais domestig; yn Natganiad y Cenhedloedd Unedig ar Ddileu Trais yn erbyn Menywod; ac yn fwy diweddar yn Amcanion y Cenhedloedd Unedig ar gyfer Datblygu Cynaliadwy 2030.

Mae Datganiad y Cenhedloedd Unedig yn diffinio trais yn erbyn menywod fel: 'unrhyw weithred o drais ar sail rhywedd sy'n arwain at, neu sy'n debygol o arwain at niwed neu ddioddefaint corfforol, rhywiol, seicolegol neu economaidd i fenywod, gan gynnwys bygwth gweithred o'r fath, gorfodaeth neu amddifadu rhywun yn fympwyol o'u rhyddid, p'un ai'n gyhoeddus neu mewn bywyd preifat.'

<http://www.un-documents.net/a48r104.htm>

Mae Llywodraeth Cymru'n cefnogi egwyddorion Confensiwn Istanbul ar atal a threchgu trais yn erbyn menywod a thrais domestig ac mae'r DU yn un o'r gwledydd a ymrwymodd iddo. Mae'n nodi'r safonau gofynnol ar gyfer atal trais yn erbyn menywod, amddiffyn dioddefwyr ac erlyn camdrinwyr.

<https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/about-the-convention>

Rhan 2

2.1 Rhagarweiniad

Pwrpas y Ddeddf yw gwella'r trefniadau ar gyfer atal trais yn erbyn menywod, trais ar sail rhywedd, cam-drin domestig a thrais rhywiol, amddiffyn dioddefwyr a goroeswyr a rhoi cymorth i'r bobl y cawsant eu heffeithio. O dan Ran 2 mae'n ofynnol i rai sy'n ymarfer swyddogaethau perthnasol ystyried a oes angen dileu neu leihau unrhyw ffactorau sy'n cynyddu'r risg o drais yn erbyn menywod a merched ac sy'n gwaethygu effaith trais o'r fath. Ei fwriad yw rhoi ffocws strategol ar y pethau hyn a sicrhau cysondeb wrth ystyried dulliau atal, amddiffyn a chymorth wrth ddarparu gwasanaethau.

Diben y Ddeddf yw sicrhau ymateb gwell gan y sector cyhoeddus i drais yn erbyn menywod, trais ar sail rhywedd, cam-drin domestig a thrais rhywiol. Y prif amcanion polisi wrth weithredu'r Ddeddf yw gwella'r trefniadau ar gyfer:

- hyrwyddo ymwybyddiaeth o, ac atal, amddiffyn a chefnogi, dioddefwyr trais yn erbyn menywod, trais ar sail rhywedd, cam-drin domestig a thrais rhywiol;
- cryfhau'r arweinyddiaeth strategol a'r atebolrwydd am drais yn erbyn menywod, trais ar sail rhywedd, cam-drin domestig a thrais rhywiol; a
- gwella ansawdd a sicrhau bod gwasanaethau yng Nghymru'n fwy cyson a chydgyssylltiedig.

2.2 Cwmpas

Mae'r canllawiau hyn yn cynnig fframwaith ar gyfer comisiynu gwasanaethau i ddelio gyda VAWDASV er mwyn ateb anghenion yn effeithiol a theg ar draws Cymru. Cawsant eu datblygu'n dilyn trafodaeth ag ymarferwyr VAWDASV arbenigol a chymorth gan grŵp gorchwyl a gorffen o randdeiliaid allweddol.

Ar hyn o bryd mae ystod eang o drefniadau cytundebol rhwng comisiynwyr a darparwyr gwasanaethau yng Nghymru, sy'n creu darlun ariannu cymhleth. Cyfyd cymhlethdod pellach o ganlyniad i'r fframwaith ariannu hwn, sy'n croesi ffiniau datganoledig ac annatganoledig yng Nghymru ac yn aml gyda gwahanol drefniadau a gofynion.

Mae dulliau integredig a chydweithredol eisoes ar waith rhwng awdurdodau perthnasol a darparwyr gwasanaeth eraill. Mae'n bwysig adeiladu ar y rhain lle maen nhw'n gweithio'n dda gan ddatblygu cysylltiadau ffurfiol â threfniadau adrodd i bartneriaethau rhanbarthol. Drwy wneud hyn bydd modd datblygu dulliau'n lleol er mwyn gallu cynnwys y rhai sy'n defnyddio'r gwasanaethau yn y gwaith o ddatblygu, comisiynu ac adolygu gwasanaethau cymorth.

2.3 Dull rhanbarthol a chydweithredol

Mae Llywodraeth Cymru'n disgwyl i sefydliadau ac awdurdodau perthnasol gydweithredu a gweithio tuag at gomisiynu ar sail ranbarthol o 2018-19 ymlaen; y bwriad yw bod cyllid rhanbarthol ar gyfer gwasanaethau VAWDASV gan Lywodraeth Cymru'n hwyluso hyn. Bydd cydweithredu rhanbarthol yn cyd-fynd â phrif fyrddw Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 a'r welliannau i

drefniadau darparu'r rhaglen Cefnogi Pobl. Bydd hefyd yn helpu i wreiddio'r pum ffordd o weithio (egwyddor datblygu cynaliadwy) yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015:

Bydd dilyn y ffyrdd hyn o weithio'n helpu cyrff cyhoeddus i weithio'n well gyda'i gilydd, osgoi ailadrodd camgymeriadau'r gorffennol a mynd i'r afael â rhai o'r heriau hirdymor sy'n ein hwynebu:

Hirdymor - pwysigrwydd cydbwysu'r anghenion tymor byr â'r angen i sicrhau y gellir hefyd cwrdd â'r anghenion hirdymor;

Atal - sut y gall gweithredu i atal problemau rhag digwydd neu waethygu helpu cyrff cyhoeddus i gwrdd â'u hamcanion;

Cynnwys - pwysigrwydd cynnwys pobl sydd â diddordeb mewn cyflawni'r nodau llesiant, a sicrhau bod y bobl hynny'n adlewyrchu amrywiaeth yr ardal y mae'r corff hwnnw'n ei gwasanaethu;

Integreiddio - ystyried sut y gallai amcanion llesiant y corff cyhoeddus effeithio ar bob un o'r nodau llesiant, ar eu hamcanion eraill, neu ar amcanion cyrff cyhoeddus eraill;

Cydweithredu - gweithio mewn cydweithrediad ag unrhyw berson arall (neu wahanol rannau o'r corff ei hun) mewn ffordd a allai helpu'r corff i gwrdd â'i amcanion llesiant.

Fframwaith Cenedlaethau'r Dyfodol ar gyfer Dylunio Gwasanaethau

Mae Fframwaith Cenedlaethau'r Dyfodol ar gyfer Dylunio Gwasanaethau'n disgrifio beth y mae'r pum ffordd o weithio'n ei feddwl yn ymarferol i ddylunio gwasanaethau gan nodi cyfres o gwestiynau i'w hystyried.

Gall y fframwaith gael ei ddefnyddio gan rai sy'n dylunio a goruchwylio'r gwaith o ddarparu gwasanaethau i ysgogi meddwl, cael trafodaethau ffurfiol a gwneud penderfyniadau am ffyrdd newydd o weithio. Bydd hyn yn sicrhau bod gwasanaethau'n fwy gwydn ac yn ceisio gwella llesiant pobl heddiw ac yn y dyfodol.

<http://gov.wales/topics/improvingservices/future-generations-framework-for-service-design/?lang=cy>

Bydd partneriaethau VAWDASV cydweithredol rhanbarthol yn cynnwys yr holl awdurdodau perthnasol (fel y'u diffinnir o dan adran 14 o'r Ddeddf VAWDASV).

Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn disgwyl y bydd partneriaethau rhanbarthol yn gwahodd cyrff penodedig i gymryd rhan yn wirfoddol yn eu gweithgareddau. O dderbyn y gwahoddiad, nid ydynt yn dod yn awdurdodau perthnasol o dan y Ddeddf VAWDASV, ond yn 'gyfranogwyr gwadd'. Fodd bynnag ni ddylai fod unrhyw beth i atal y cyrff hyn rhag cyfranogi'n llawn yng ngweithgareddau'r partneriaethau rhanbarthol. Rhaid gwahodd y canlynol i gymryd rhan:

- Prif Gwnstabl yr heddlu mewn ardal heddlu, lle mae unrhyw ran ohoni'n dod o fewn y rhanbarth;
- Comisiynydd Heddlu a Throseddau ardal heddlu, lle mae unrhyw ran ohoni'n dod o fewn y rhanbarth;
- Person sy'n ofynnol iddynt, o dan drefniadau yn adran 3(2) o Ddeddf Rheoli Troseddwr 2007, ddarparu gwasanaethau prawf i'r rhanbarth;

O leiaf un corff yn cynrychioli gwasanaethau VAWDASV arbenigol yn y rhanbarth, mwy nag un lle bo'n bosib, o blith fforymau'r darparwyr gwasanaethau VAWDASV arbenigol rhanbarthol, i sicrhau bod y gynrychiolaeth yn adlewyrchu'r ystod amrywiol o faterion sy'n cael sylw gan y gwasanaethau arbenigol (cam-drin domestig; treisio a thrais rhywiol; ecsbloetio rhywiol, gan gynnwys drwy'r diwydiant rhyw; caethwasiaeth fodern; priodi dan orfod; trais 'ar sail anrhydedd' fel y'i gelwir; camffurfio organau cenhedlu benywod; cam-drin plant yn rhywiol; stelcian; a harasio rhywiol).

Gallai aelodau eraill y gwahoddir iddynt gymryd rhan yn y bartneriaeth ranbarthol gynnwys asiantaethau a sefydliadau perthnasol na chawsant eu henwi uchod ond sydd â diddordeb mewn comisiynu gwasanaethau cysylltiedig â VAWDASV.

Rydym yn cydnabod y gallai fod strwythurau'n bodoli eisoes ar gyfer symud ymlaen gyda'r partneriaethau VAWDASV. O'u defnyddio, bydd yn hollbwysig bod comisiynu gwasanaethau VAWDASV yn rhan glir o gyloch gwaith unrhyw fwrdd partneriaeth. Nid yw'r canllawiau'n mynnu ar strwythurau penodol, eu nod yw hwyluso comisiynu gwasanaethau effeithiol sy'n ateb anghenion lleol, rhanbarthol a chenedlaethol.

Bydd hefyd angen i bartneriaethau VAWDASV cydweithredol rhanbarthol sicrhau bod eu gwaith yn cysylltu i, cyd-fynd gyda, ond heb ddyblygu gwaith partneriaethau diogelwch cymunedol lleol fel sy'n ofynnol o dan Ddeddf Troseddau ac Anrhefn 1998.

Mae Deddf 1998 yn nodi dyletswyddau 'awdurdodau cyfrifol' o ran mynd i'r afael â throseddau ac anrhefn yn eu hardaloedd lleol a'r enw cyfunol ar yr awdurdodau hyn yw Partneriaeth Diogelwch Cymunedol (CSP). Fodd bynnag, mae rhai ardaloedd yn cyflawni eu swyddogaethau statudol o dan eu Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (PSB) neu'n gweithio i sefydlu Partneriaethau CSP rhanbarthol.

Mae'r dyletswyddau hyn yn cynnwys cyflawni asesiadau strategol blynyddol o droseddau ac anrhefn yn eu hardal lleol – a ddylai gyfrannu at y dull rhanbarthol a chydweithredol o gomisiynu – a datblygu cynlluniau i atal a lleihau troseddau ac anrhefn, ymddygiad gwrthgymdeithasol, ymddygiad sy'n cael effaith andwyol ar yr amgylchedd, camddefnyddio sylweddau ac aildroseddau.

Un o swyddogaethau'r partneriaethau comisiynu rhanbarthol fydd llunio strategaethau a chynlluniau comisiynu i gynorthwyo comisiynu gwasanaethau VAWDASV Act yn unol â strategaethau rhanbarthol / lleol a ddatblygwyd o dan adran 5 o'r Ddeddf VAWDASV i sicrhau'r gwaith atal, amddiffyn a chymorth sy'n ofynnol o dan y Ddeddf.

Disgwyliwn i awdurdodau lleol weithio gydag awdurdodau lleol cyfagos ac ar draws ardaloedd Byrddau Iechyd Lleol i asesu angen a darpariaeth lleol, gyda ffocws ar ddarparu gwasanaethau. Y nod fydd sicrhau gwerth am arian a hyblygrwydd y gwasanaethau a ariannir i ateb angen lleol, darparu gwasanaeth gwell i ddiodefwrwr a hefyd canolbwyntio ar atal a gwasanaethau i gamdrinwyr.

Bydd gan awdurdodau lleol, Byrddau Iechyd Lleol ac Ymddiriedolaethau'r GIG ryddid i gysoni fel y bo'n briodol yn eu barn hwy i sicrhau cysondeb a chydweithrediad amlasiantaethol mwy effeithiol wrth ddarparu gwasanaethau VAWDASV ar lefel lleol,

ranbarthol a chenedlaethol. Fodd bynnag, o dan y Ddeddf rhaid i awdurdod lleol a Bwrdd Iechyd Lleol sydd ag ardaloedd yn gorgyffwrdd baratoi strategaeth VAWDASV leol ar y cyd. Gellir paratoi strategaethau lleol ar y cyd ag awdurdodau lleol eraill cyn belled ag y bo'r Bwrdd Iechyd Lleol perthnasol hefyd yn rhan o'r broses.

Nod y symudiad at ddull rhanbarthol yw:

- dylunio, caffael a chontractio gwasanaethau'n fwy effeithiol;
- gwella canlyniadau i bobl ar draws y rhanbarth a sicrhau bod llai o ddefnyddwyr gwasanaethau yn profi canlyniadau negyddol gan wasanaethau;
- darparu trefniadau comisiynu cyffredin a symlach sy'n sicrhau y darperir llwybrau cymorth integredig i gwrdd ag anghenion dioddefwyr sy'n profi anfanteision lluosog;
- gweithredu dulliau cyffredin sy'n annog gwneud defnydd gwell o ddata a dadansoddi a hyrwyddo penderfyniadau strategol mwy effeithiol fel bod mwy o ddefnyddwyr gwasanaeth yn derbyn gwasanaethau priodol ac effeithiol;
- llai o ddyblygu gweithgareddau comisiynu;
- datblygu model ariannu mwy cynaliadwy sy'n sicrhau gwerth am arian gwell ac yn rhoi hwb i fuddsoddi mewn gwasanaethau drwy gronni cyllidebau, gan gynnwys cyllidebau craidd awdurdodau perthnasol;
- rhoi mwy o sicrwydd i ddarparwyr gwasanaethau er mwyn gallu bod yn fwy hyblyg ac arloesol wrth ymateb i anghenion defnyddwyr gwasanaeth;
- sicrhau bod plant ac oedolion sy'n ddioddefwyr VAWDASV yn derbyn gwasanaethau sy'n cyflawni eu hawliau amddiffyn a chymorth;
- canolbwyntio'r cyllid ar gefnogi darparu'n uniongyrchol yn hytrach na chydgyssylltu cyffredinol: dylai hyn ddod yn fusnes craidd i awdurdodau lleol fel rhan o'r ddyletswydd i ddod i ddarparu strategaethau lleol ar VAWDASV;
- ymestyn cyrhaeddiad rhai gwasanaethau a lleihau dyblygu yn achos eraill;
- hyrwyddo perthnasoedd gweithio effeithiol, ymddiriedaeth a chyfathrebu da rhwng sefydliadau;
- cryfhau atebolrwydd a chydweithrediad rhwng partneriaethau rhanbarthol a lleol drwy gyd-flaenoriaethu, yn enwedig yng nghyswllt datblygu strategaethau lleol; a
- gwella llywodraethu ac arweinyddiaeth strategol drwy bartneriaethau comisiynu rhanbarthol.

2.4 Comisiynu

Fel arfer disgrifir comisiynu fel cylch o sut orau i gwrdd ag amcanion strategol ac amcanion lefel gwasanaeth drwy adnabod yr angen, cwmpasu'r farchnad ddarparwyr, defnyddio arbenigedd, dylunio gwasanaeth, penderfynu pa adnoddau i'w dyrannu i'r gwasanaeth, adnabod y darparwr a monitro darparu'r gwasanaeth.

Yn ogystal â phenderfynu pa wasanaethau sydd eu hangen, a'u dyluniad, mae hefyd yn bwysig ystyried dulliau o wella, darparu ac ariannu gwasanaethau cyhoeddus.

Dylai comisiynwyr rhanbarthol weithredu dull trylwyr o asesu anghenion eu hardal leol ac adnabod gwasanaethau sy'n cynnig gwerth a chanlyniadau gwell i'r defnyddiwr gwasanaeth, y cyhoedd a'r amgylchedd. Gall awdurdodau lleol a chyrrff cyhoeddus eraill gynnig grantiau i gyrrff trydydd sector a llunio contractau ar gyfer

darparu nwyddau a gwasanaethau. Mae offeryn cynorthwyo penderfyniadau'r Swyddfa Archwilio Genedlaethol yn nodi tair 'sianel ariannu' – **caffael** (h.y. contractau), **grant**, a **chymorth grant** - gan osod allan proses pedwar cam ar gyfer penderfynu pa sianel ariannu i'w defnyddio. Mae angen i benderfyniadau ynghylch y dull ariannu priodol ystyried nifer o ffactorau, gan gynnwys fframweithiau deddfwriaethol, polisïau ac amcanion polisi, ac egwyddorion fel gwerth am arian. Mae hefyd yn bwysig sicrhau mynediad teg at ffrydiau ariannu, yn enwedig i gyrff trydydd sector bychain sy'n darparu gwasanaethau VAWDA arbenigol. Mae Canllaw Cynllunio Caffael Gwerth Cymru'n darparu canllawiau manwl i gyrff cyhoeddus wrth gomisiynu a chaffael gwasanaethau:
<http://prp.wales.gov.uk/>

Mae gan Becyn Cymorth Sefydliad Banc Lloyds wybodaeth ddefnyddiol am wahanol fodolau caffael a chomisiynu yn adran 5.2, gan gynnwys y 'gyfundrefn ysgafn' newydd sy'n golygu nad oes raid i contractau gwerth llai na thua £560,000 (Euros 750) fynd drwy broses o dendro cystadleuol ac y gall comisiynwyr fod yn greadigol yn eu dulliau, gan gynnwys defnyddio arian grant.

Mae atal VAWDASV yn ganolog i wella iechyd a llesiant, lleihau troseddu a'r niwed a achosir gan droseddu treisgar; i ddiogelu plant ac oedolion ac i hyrwyddo addysg a dysgu ynghyd â chydraddoldeb. Mae angen dull trawsbynciol ac integredig arnom i roi diwedd ar bob math o VAWDASV, o arweinyddiaeth strategol i weithwyr proffesiynol yn y rheng flaen, dull sy'n prif-ffrydio a rhoi blaenoriaeth i'r mater, gan ei wneud yn fusnes i bawb.

Bydd cydgynhyrchu gyda phartneriaid statudol, y trydydd sector a goroeswyr yn hanfodol i ddatblygu strategaeth gomisiynu effeithiol, seiliedig ar dystiolaeth sy'n gymeradwy i'r partneriaid i gyd. Mae hyn yn golygu cynnwys yr holl randdeiliaid perthnasol yn ystyrllon o'r cychwyn yn y broses o ddylunio a darparu gwasanaethau. Wele dudalen 23 am fwy o wybodaeth am gydgyhyrchu.

2.5 Ymgysylltu â Goroeswyr

Mae'n eithriadol bwysig bod comisiynwyr rhanbarthol yn ymgysylltu â goroeswyr a brofodd bob math o VAWDASV wrth gomisiynu gwasanaethau VAWDASV a bod gan wasanaethau arbenigol yr adnoddau i gefnogi'r broses ymgysylltu. Mae'r Strategaeth Genedlaethol wedi'i goleuo gan farn goroeswyr ac i gynorthwyo comisiynwyr mae'r strategaeth yn rhestru'r deg argymhelliad allweddol gan oroeswyr gydag argymhellion pellach ar gyfer gwahanol asiantaethau yn yr adroddiad llawn: http://www.welshwomensaid.org.uk/wp-content/uploads/2016/03/Are_you_listening_and_am_I_being_heard_FINAL_July_2016.pdf

Law yn llaw â goroeswyr, mae Llywodraeth Cymru'n datblygu Fframwaith Cenedlaethol ar gyfer Ymgysylltu â Goroeswyr:

- i ddarparu arfer gweithio ffurfiol y gall goroeswyr ei ddefnyddio i ddatblygu, effeithio a dylanwadu ar bolisi Llywodraeth Cymru ar VAWDASV;
- i sicrhau bod goroeswyr yn gallu eiriol a siarad drostynt eu hunain fel rhan o weithgareddau cyfathrebu Llywodraeth Cymru.

Cydraddoldeb a Hawliau Dynol

Mae'n bwysig ystyried pa anghenion, problemau a rhwystrau penodol sydd efallai gan bobl gyda nodweddion a warchodir o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010, ac sydd efallai wedi eu gwthio i'r ochr neu eu heithrio, gan gynnwys menywod, pobl BME, plant a phobl ifanc, pobl hŷn, mewnfudwyr, ffoaduriaid a cheiswyr lloches, pobl anabl a phobl sy'n LGBT+. Yn ogystal â chwrrd â gofynion Deddf Cydraddoldeb 2010, mae'n bwysig bod hawliau dynol pobl yn cael eu cynnal a gofynion Deddf Hawliau Dynol 2000 yn cael eu cwrdd.

2.6 Y Trydydd Sector

Rhaid cynnwys cyrff trydydd sector yn glir drwy gydol y broses gomisiynu fel y medrant gyfrannu'n adeiladol at ddylunio, darparu ac adolygu rhaglenni a chanolbwyntio'r cyfraniad hwnnw ar anghenion defnyddwyr gwasanaeth. Mae'n arbennig o bwysig cynnwys cyrff arbenigol sy'n darparu gwasanaethau VAWDASV.

O dan adran 74 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006, rhaid i Weinidogion Cymru lunio cynllun yn nodi sut y maent yn bwriadu hyrwyddo buddiannau'r trydydd sector a sut y mae Gweinidogion Cymru'n bwriadu darparu cymorth i gyrff gwirfoddol perthnasol. Yr enw ar y cynllun yw'r Cynllun Trydydd Sector (mae Deddf 2006 yn cyfeirio ato fel 'cynllun y sector gwirfoddol'). Wele adran 6.5.

<http://gov.wales/docs/dsjlg/publications/comm/140130-third-sector-scheme-cy.pdf>

2.7 Gwasanaethau VAWDASV Arbenigol

Gallai cymorth i bobl sy'n profi VAWDASV ddod gan ystod o wahanol wasanaethau, nid dim ond rhai gan wasanaethau VAWDASV arbenigol. Gallai'r rhain fod yn gyrff cymunedol neu drydydd sector sy'n darparu cymorth lles, cyngor cyfreithiol, cyngor ariannol, mewnfudo a / neu ar dai yn ogystal ag ymyriadau i gefnogi goroeswyr ac i herio camdrinwyr a ddarperir ar draws y ddarpariaeth statudol gan gyrff fel awdurdodau lleol (tai, gwasanaethau plant a theuluoedd, ac addysg), y

gwasanaethau iechyd (gofal sylfaenol, iechyd meddwl, gwasanaethau mamolaeth a deintyddol a thriniaeth frys) a gwasanaethau'r system gyfiawnder (yr heddlu, rheoli troseddwr, llysoedd a chynghorwyr cyfreithiol).

Mae gwasanaethau VAWDASV arbenigol yn wahanol i'r rhai cyffredinol sy'n darparu cymorth neu ymyriadau i oroeswyr neu gamdrinwyr yn y trydydd sector a / neu'r sector cyhoeddus. Darperir y gwasanaethau hyn gan staff arbenigol sydd â gwybodaeth drwyadl am VAWDASV ynghyd â dealltwriaeth ryweddol a thrawsdoriadol o VAWDASV. Yng Nghymru, diffinnir gwasanaethau VAWDASV argenigol fel sefydliadau sydd:

- yn darparu gwasanaethau'n annibynnol i'r wladwriaeth (h.y. y trydydd sector) a'u busnes craidd yn cynnwys cefnogi goroeswyr a / neu gamdrinwyr a / neu blant a phobl ifanc yr effeithiwyd arnynt gan unrhyw fath o VAWDASV (h.y. treisio ac ymosodiadau rhywiol gan gynnwys cam-drin plant yn rhywiol, cam-drin plant yn rhywiol heb fod yn ddiweddar, cam-drin domestig, harasio rhywiol, priodi dan orfod, FGM, ecsbloetio rhywiol gan gynnwys drwy'r diwydiant rhyw, masnacha mewn pobl a chaethwasiaeth fodern a thrais 'anrhydedd' fel y'i gelwir); a
- yn darparu ar sail angen a thrwy ymateb i rywedd gan gydnabod continwrm y trais yn erbyn menywod a sicrhau bod ymyriadau a gwaith atal yn cysylltu VAWDASV i batrymau ehangach o anghydraddoldeb rhyw ac anghydraddoldebau croestoriadol eraill, gan gynnwys tarddiad ethnig, dosbarth, hunaniaeth rhywedd, oed, gallu, rhywioldeb, crefydd a chred; gyda'u dealltwriaeth a'u gwasanaethau wedi'i oleuo gan y dadansoddiad bod VAWDASV yn rhywbeth rhyweddol ac wedi'i achosi gan ac yn un o ganlyniadau'r anghydraddoldeb rhwng menywod a dynion, sy'n croesdorri â ffactorau fel tarddiad ethnig, oed, dosbarth, rhywioldeb ac anabled i effeithio ar brofiadau o gam-drin a llwybrau adferiad. Mae gwasanaethau VAWDASV arbenigol yn cydnabod ei bod yn gwbl bosib atal y mathau hyn o drais, eu bod yn digwydd yn anghymesur i fenywod a merched oherwydd eu bod yn fenywod a merched fel math o reolaeth gymdeithasol sy'n cynnal ac ailadrodd y berthynas bŵer anghyfartal ac yn rhwystr i gyflawni cydraddoldeb a hawliau dynol i fenywod a merched; a
- mae gwasanaethau arbenigol yn wahanol i wasanaethau 'cymorth cyffredinol' o ran bod gan y sefydliadau / gwasanaethau fodel o ddarparu gwasanaethau holistig sy'n ymateb i rywedd a diwylliant, yn unol â fframweithiau safonau ansawdd y DU ar gyfer gwasanaethau o'r fath, ac yn cael eu rhedeg gan ac i'r cymunedau a wasanaethir ganddynt. Drwy wneud hyn maent yn cynnig profiad grymuso unigryw, yn enwedig i fenywod a phlant a chymunedau BME, oherwydd mae'r grŵp cleientiaid wedi'i adlewyrchu yn strwythurau staffio, rheoli a llywodraethu'r sefydliadau hyn.

Cefnogir y gwahaniaeth rhwng gwasanaethau arbenigol a rhai cyffredinol gan y *Confensiwn ar Atal a Threchu Trais yn Erbyn Menywod a Thrais Domestig* (Confensiwn Istanbwl) sy'n gwahaniaethu rhwng gwasanaethau arbenigol a rhai cyffredinol ar y sail bod y naill wedi'u hategu gan ddealltwriaeth ryweddol; bod eu ffocws ar ddiogelwch a hawliau; eu bod yn osgoi fictimeiddio mynych; y medrant ddarparu, lle bo hynny'n bosib, ystod o wasanaethau o'r un lle; bod eu dulliau'n integredig ac yn cydnabod y berthynas rhwng dioddefwyr / goroeswyr, camdrinwyr a'u hamgylchedd; a'u bod yn mynd i'r afael ag anghenion penodol menywod, plant a phobl ifanc sy'n ddioddefwyr a goroeswyr (Cyngor Ewrop 2012).

Mae gwasanaethau VAWDASV arbenigol yn gweithredu o fewn fframwaith o safonau ansawdd achrededig sy'n darparu meincnodau i ddarparwyr gwasanaeth, cyllidwyr a chomisiynwyr o ran lefel a chymysgedd y gwasanaethau a ddylai fod ar gael, pwy y dylai eu darparu ac ar sail pa egwyddorion ac arferion y dylent weithredu.

Mae'r Swyddfa Gartref yn cyfeirio at, ac yn ategu'r safonau a'r fframweithiau achredu hyn yn eu canllawiau ar gyfer Cefnogi Comisiynu Lleol sy'n nodi ei bod yn bwysig cysoni ansawdd gwasanaethau â'r Safonau Craidd Cenedlaethol Ar y Cyd ac y dylid comisiynu gwasanaethau ar sail y safonau cenedlaethol sy'n berthnasol i'r gwasanaeth hwnnw. Dylai'r enghreifftiau o arferion gofynnol a gofynion polisi mewn manyleb ymwneud yn benodol â'r Safonau Craidd Cenedlaethol Ar y Cyd. Mae'r canllawiau hefyd yn egluro eu statws: Mae'r safonau ar y cyd yn cefnogi comisiynwyr i sicrhau y gellir defnyddio'r safonau annibynnol yn genedlaethol a lles i bwmpas comisiynu ar y cyd. Ni fwriedir iddynt fod yn safonau 'ar wahân' ond yn hytrach cawsant eu cytuno fel safonau craidd dynodedig ar y cyd, sef y safonau gofynnol sy'n gyffredin i bob aelod-sefydliad.

Mae cyrff trydydd sector bychain yn darparu llawer o wasanaethau arbenigol ac mae Llywodraeth Cymru'n cydnabod bod risg gyda dulliau comisiynu rhanbarthol – yn enwedig rhai sy'n integreiddio gwasanaethau mwy cyffredinol (e.e. tai â chymorth) a gwasanaethau VAWDASV arbenigol – y gallai darparwyr o'r fath fod o dan anfantais sylweddol mewn ymarferion caffael mawr ac y gellir eu colli yn y pen draw. Mae'n bwysig felly bod comisiynwyr yn ceisio diogelu a gwella cryfderau ac arbenigedd darparwyr gwasanaethau arbenigol cymunedol bach wrth ystyried dulliau caffael ar draws eu rhanbarth.

¹ Wele dudalennau 68-74 o Becyn Cymorth Comisiynu Cymru ar gyfer y safonau craidd ar y cyd ar draws cyrff achredu.

https://www.lloydsbankfoundation.org.uk/VAWDASV%20Toolkit_Wales_web.pdf

2.8 Gwasanaethau Camdrinwyr

Ni ddylid comisiynu gwasanaethau camdrinwyr ar eu pen eu hunain, dylid eu hystyried fel rhan o ddull system gyfan ochr yn ochr â gwasanaethau i oroeswyr a gwasanaethau cysylltiedig eraill. Mae'n faes gwaith hynod arbenigol a gallai'r ffaith bod angen bod yn wrthrychol a chynnal ffiniau cyfrinachedd priodol olygu y bydd gwasanaethau camdrinwyr yn cael eu darparu gan sefydliadau gwahanol (neu o leiaf gan ran wahanol o sefydliad) i'r rhai sy'n darparu gwasanaethau goroeswyr.

Yn atodol i'r Safon Parch ar gyfer ymyriadau camdrinwyr cam-drin domestig (rhaglenni unigol a grŵp), mae Llywodraeth Cymru'n datblygu safonau ar gyfer gwasanaethau camdrinwyr VAWSDASV arbenigol sy'n darparu rhaglenni (unigol neu grŵp) i rai a gyflawnodd droseddau VAWSDASV; gan gydnabod ar hyn o bryd nad oes un gyfres o safonau ar gyfer yr holl wasanaethau ymyrryd sydd ar gael i fynd i'r afael â'r ystod lawn o droseddau VAWSDASV a'u camdrinwyr cysylltiedig. Ychwanegir dolen i'r safonau hyn at y canllawiau unwaith y cyhoeddir hwynt.

2.9 Egwyddorion Comisiynu

Yr egwyddorion craidd ar gyfer comisiynu gwasanaethau VAWDASV yw:

- Dealltwriaeth o VAWDASV fel problem ryweddol a achosir gan ac sy'n un o ganlyniadau anghydraddoldeb menywod. Dylai gydnabod yr hawl ddynol i fyw'n rhydd o gamdriniaeth a thrais fel un o'r egwyddorion sylfaenol wrth gomisiynu gwasanaethau atal, amddiffyn a chymorth;
- Ymrwymiad i ddarparu mynediad cyfartal i bob goroeswr, gan gynnwys plant a phobl ifanc, at wasanaethau holistig, rhywedd-ymatebol, seiliedig ar angen a chryfderau, gydag adnoddau priodol ac o ansawdd uchel ar draws Cymru;
- Ymrwymiad i ymgysylltu gyda, a holi barn goroeswyr gan gynnwys plant a phobl ifanc er mwyn goleuo dadansoddi anghenion, dyluniad gwasanaethau ac ymatebion system gyfan;
- Dealltwriaeth o arbenigedd y sector VAWDASV arbenigol i oleuo dadansoddi anghenion, dyluniad gwasanaethau ac ymatebion system gyfan;
- Ymrwymiad i hawliau plant a chydabod anghenion penodol plant a phobl ifanc sy'n profi neu sy'n dyst i VAWDASV. Cydnabyddiaeth gyffelyb o hawliau plant a phobl ifanc o ran atal VAWDASV rhag digwydd iddynt neu effeithio arnynt yn y dyfodol;
- Ymrwymiad i bartneriaeth gydwethredol a chyfartal ar draws asiantaethau i sicrhau buddsoddiad effeithiol mewn ymatebion i VAWDASV a galluogi llwybrau cymorth integredig sy'n hyrwyddo atal ac ymyrryd yn gynt;
- Dylai comisiynu fod yn seiliedig ar yr egwyddor na ddylid troi'r un goroeswr i ffrwd o wasanaethau cymorth tra phwysig a ddarperir gan lochesau, canolfannau cymorth treisio, unedau FGM a phriodi dan orfod neu ymyriadau a gwasanaethau allweddol eraill. Dylai'r cymorth hwn fod yn seiliedig ar anghenion a gofynion y goroeswyr unigol, ar yr adeg y bo'i angen arnynt ac yn weddol agos at ble maent yn byw. Dylai gynnwys mynediad gwell at lwybrau cymorth integredig i gwrdd ag anghenion goroeswyr sy'n profi anfanteision lluosog;
- Ni ddylai comisiynu ddigwydd mewn 'seilos' – mae'n fater hefyd o ddarpariaeth prif ffrwd a chysylltiadau ag iechyd, addysg, prawf, yr heddlu etc;
- Lle mae gwasanaethau da eisoes yn cael eu darparu, yn unol â safonau cydnabyddedig, dylai comisiynwyr ystyried sut orau i hwyluso parhad gwasanaethau i oroeswyr ac ystyried goblygiadau tendro o ran adnoddau fel bod comisiynu'n digwydd mewn ffordd gymesur;
- Mae angen i gomisiynu gydnabod a gwerthfawrogi profiad, gwybodaeth a dealltwriaeth staff gwasanaethau arbenigol a hwyluso eu cyfraniad drwy gynllun darparu partneriaeth cytunedig ar gyfer datblygu gwasanaethau, gan gynnwys rhai arbenigol nad ydynt yn eu hariannu. Dylai hyn gynnwys gwneud defnydd rheolaidd o gydgyhyrchu wrth asesu anghenion, mapio adnoddau a dylunio ac adolygu gwasanaethau;
- Dylai comisiynu sicrhau bod gwasanaethau hanfodol a chostau rheoli a gorbenion yn cael eu cwrdd gan fodel adennill costau llawn, yn enwedig oherwydd mai pur anaml y bydd llawer o gyllidwyr elusennol yn talu am gostau rheoli a gorbenion.

Yn ogystal â gwasanaethau VAWDASV arbenigol lleol, bydd swyddogaethau comisiynu eraill fel camddefnyddio sylweddau, tai, iechyd meddwl, gwaith gyda chamdrinwyr a phlant a phobl ifanc, lle bydd arferion da ar gael. Bydd hyn yn rhoi

cyfle i rannu data'n briodol ac i chwilio am ffyrdd o gyflwyno comisiynu ar y cyd ar draws gwahanol anghenion thematig i ddarparu gwasanaethau integredig.

2.10 Comisiynu drwy gaffael ac arian grant Caffael

Gallai comisiynu gael ei ariannu drwy grantiau neu drwy gaffael. Mae Datganiad Polisi Caffael Cymru (WPPS) yn diffinio caffael fel:

“Y broses lle mae sefydliadau'n cwrdd â'u hanghenion am nwyddau, gwasanaethau, gwaith a chyfleustodau mewn ffordd sy'n rhoi gwerth am arian ar sail oes gyfan gan greu budd nid yn unig i'r sefydliad ond hefyd i gymdeithas ac i'r economi gan leihau difrod i'r amgylchedd ar yr un pryd”.¹

Fel y mae'r diffiniad yn ei awgrymu, gall caffael gynnwys ystod o weithgareddau a gyflawnir gyda, a thros, pobl sydd angen gwasanaethau VAWDASV arnynt, er enghraifft tendro a dyfarnu contract neu gytundeb lefel gwasanaeth i ddarparwr i ddarparu gwasanaeth arbennig, a monitro llwyddiant y gwasanaeth hwnnw. Mae angen eu cyflawni yng nghyd-destun fframwaith comisiynu cyffredinol os ydynt am gyfrannu at ddarparu gwasanaethau effeithlon ac effeithiol sy'n cwrdd ag anghenion y boblogaeth y mae'r awdurdod perthnasol yn gyfrifol amdanynt.

Mae'r eirfa yn Atodiad 1 yn rhoi diffiniadau pellach ar gyfer tasgau cysylltiedig fel y trefniadau prynu, contractio ac ar gyfer contractau perthynol.

Sicrhau bod Gweithgareddau Caffael yn digwydd yn unol ag Arferion Gorau

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi Datganiad Polisi Caffael Cymru sy'n nodi'r arferion caffael gorau a'r camau penodol sy'n ofynnol bellach i bob corff sector cyhoeddus yng Nghymru eu cymryd. Dylai comisiynwyr rhanbarthol wneud pob ymdrech i sicrhau eu bod yn cydymffurfio gyda, ac yn mabwysiadu'r canllawiau yn llawn. Mae'r canllawiau ar gael drwy'r Canllaw Cynllunio Caffael ar y we yn:

<http://prp.wales.gov.uk/>

Bydd cydymffurfio â'r canllawiau hyn yn helpu i sicrhau y glynir wrth Gyfarwyddbau Caffael yr UE (a droswyd yn gyfraith yn y DU ar ffurf Rheoliadau Contractau Cyhoeddus 2015).

Bydd y canllawiau hyn yn gymorth i wneud penderfyniadau caffael ar sail ansawdd / cost / risg ac i ystyried yr effaith fwy hirdymor. Er nad yw'r Canllaw Cynllunio Caffael yn cynnwys cyngor caffael gofal cymdeithasol dynodedig, mae'r egwyddorion perthnasol wedi eu gweu drwy'r cyngor cyffredinol ar draws y wefan.

Gall bidio ar y cyd gymryd sawl ffurf, ac yn greiddiol mae'n fodd i gwmnïau allu cronni eu hadnoddau i gynyddu eu capasiti neu gyrhaeddiad cyfunol er mwyn cystadlu am gontractau a allai fel arall fod wedi bod allan o'u cyrraedd. Gyda'r cynllunio iawn gan brynwyr a chyflenwyr, gall consortia fod mewn sefyllfa dda i ddarparu atebion arloesol a gwasanaethau ymatebol.

¹ Tasglu Caffael Cynaliadwy (2006)

I gefnogi hyn a thrwy weithio ar y cyd â Chanolfan Cydweithredol Cymru a Chyngor Gweithredu Gwirfoddol Cymru, mae Llywodraeth Cymru wedi cynhyrchu canllawiau manwl ar fidio ar y cyd sydd ar gael drwy'r ddolen ganlynol:

<http://gov.wales/topics/improvingservices/better/vfm/publications/jointbidding/?skip=1&lang=cy>

Arian Grant

Mae arian grant yn ddull ariannu pwysig ynghyd ag opsiynau caffael. Dylai comisiynwyr gofio y gallai sefydliadau llai a / neu fwy arbenigol fod yn darparu gwasanaethau rhagorol ond nad oes ganddynt efallai'r seilwaith i fod mewn sefyllfa i dendro'n gystadleuol am gontractau mawr.

Wele Becyn Cymorth Sefydliad Lloyds o dan adran 5.2 'Considering Different Procurement and Commissioning Models' ac adran 6.4 'Ensuring Fairness and Market Diversity'.

Rhan 3

3.1 Pwrpas a Nodau Strategol y Rhanbarth

Mae creu persbectif rhanbarthol cyffredin yn gosod y sylfeini ar gyfer strategaeth gomisiynu effeithiol. Bydd angen i'r bartneriaeth gomisiynu ranbarthol ddiffinio ac egluro'r hyn y dylid ei gynnwys yn y strategaeth gomisiynu ranbarthol, diffinio ffiniau'r boblogaeth a wasanaethir gan wasanaethau VAWDASV a nodi pa asiantaethau partner sy'n rhan o ddatblygu a chytuno i'r strategaeth.

3.2 Aelodaeth, Rolau a Gwerthoedd y Rhanbarth

Bydd angen nodi amrywiol rolau a chyfrifoldebau'r asiantaethau ac unigolion yn y rhanbarth. Dylai hyn gynnwys yr awdurdodau perthnasol a restrir o dan y Ddeddf (awdurdodau lleol, Byrddau Iechyd Lleol, Ymddiriedolaethau'r GIG a'r Awdurdodau Tân ac Achub).

Mae gan asiantaethau eraill nad oes ganddynt efallai gyfrifoldeb statudol am gomisiynu gwasanaethau VAWDASV rôl wahanol ond greiddiol i'w chwarae gyda helpu comisiynwyr i wneud y penderfyniadau comisiynu gorau i'w cymuned.

Dylai comisiynwyr rhanbarthol gydnabod pa mor bwysig yw gweithio â'r holl randdeiliaid yn ystod y broses gomisiynu, er enghraifft yr heddlu, Comisiynwyr Heddlu a Throseddu, gwasanaethau addysg, darparwyr tai, HMPPS, y Trydydd Sector, gwasanaethau VAWDASV arbenigol, goroeswyr, defnyddwyr gwasanaeth, dioddefwyr ac asiantaethau troseddu a chyfiawnder eraill na chawsant eu datganoli.

Rhaid cynnwys cyrff trydydd sector yn glir drwy gydol y broses gomisiynu fel y medrant gyfrannu'n adeiladol at ddylunio, darparu ac adolygu rhaglenni a chanolbwyntio'r cyfraniad hwnnw ar anghenion defnyddwyr gwasanaeth.

Bydd angen i gyrff trydydd sector fod yn glir pwy y maen nhw'n eu cynrychioli a bod yn atebol am gynrychioli eu barn, gan ystyried anghenion pobl gyda nodweddion a warchodir a ddisgrifir yn y ddeddfwriaeth a nodir yn Atodiad 1, gwasanaethau ymyrryd yn gynnar a gwasanaethau camdrinwyr.

Mae'n eithriadol bwysig y defnyddir darparwyr gwasanaethau arbenigol i weithio gyda goroeswyr lle gallai eu profiad uniongyrchol o ddefnyddio gwasanaethau gynnig dealltwriaeth unigryw i oleuo a dylanwadu ar ddatblygu gwasanaethau.

Mae cynnwys yn rhan bwysig o'r Egwyddor Datblygu Cynaliadwy yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 sy'n gofyn bod cyrff cyhoeddus yn sicrhau, wrth wneud eu penderfyniadau, eu bod yn ystyried yr effaith y gallent ei chael ar bobl sy'n byw yng Nghymru heddiw ac yn y dyfodol.

Nid oes un math o gynnwys ac felly dylai comisiynwyr rhanbarthol weithio i geisio chwalu rhwystrau rhwng pobl sy'n darparu gwasanaethau a phobl sy'n eu defnyddio.

3.3 Llywodraethu

I sicrhau y caiff y canlyniadau sydd mewn golwg ar gyfer rhanddeiliaid eu diffinio a'u cyflawni, rhaid cael trefniadau llywodraethu da yn eu lle. Bydd y rhain yn amrywio gan ddibynnu ar amgylchiadau penodol bob rhanbarth.

Bydd system lywodraethu glir o wneud penderfyniadau'n sicrhau bod cyrff sy'n gyfreithiol atebol am eu penderfyniadau'n cael eu dal i gyfrif am yr atebolrwydd hwn. Felly, mae angen i'r systemau llywodraethu nodi disgwyliadau'r amrywiol rolau a chyfrifoldebau sy'n ymwneud â'r broses gomisiynu strategol. Dylid parchu atebolrwydd y sefydliadau unigol a diffinio'r telerau a'r amodau sydd ynghlwm wrth y cyllid yn gwbl glir. Bydd angen nodi'r unigolion, y grwpiau a'r partneriaethau sy'n rheoli, darparu a rhoi cymorth ac sy'n gyfrifol am amrywiol weithgareddau, tasgau a chamau'r broses strategol o gomisiynu gwasanaethau VAWDASV.

Dylid ystyried y pethau canlynol:

- **Dogfen Ffurfiol** fel Memorandwm Dealltwriaeth (MoU) neu Gytundeb Cydweithredu. Cynghorir comisiynwyr rhanbarthol i lunio dogfen ffurfiol yn nodi'r trefniadau llywodraethu ac yn disgrifio eu gweithdrefnau gweithredol, ynghyd â nodau a rolau allweddol pob un o'r sefydliadau mewn rhanbarth penodedig sy'n cydweithredu ar strategaethau comisiynu. Er na fydd MoU neu Gytundeb Cydweithredu'n ymrwymo sefydliadau'n gyfreithiol, bydd disgwyl i holl aelodau'r bartneriaeth gomisiynu ranbarthol, eu hisgrwpiau a'u sefydliadau cyfranogol, fabwysiadu'r trefniadau hyn. O leiaf, dylai'r rhanbarth adolygu a diweddarau'r cytundeb yn flynyddol.
- **Trefniadau rheolaeth ariannol** – Rhaid i bob rhanbarth argymhell bod un awdurdod lleol yn gweithredu fel y corff atebol, hynny yw “y bancwr” gyda'r prif gyfrifoldebau ariannol a chyfreithiol.

Y corff atebol fydd yna'n derbyn y grant VAWDASV ac yn ei weinyddu'n unol â'r cytundeb a wnaed. Bydd y corff atebol enwebedig yn sicrhau bod ganddo'r pwerau cyfreithiol angenrheidiol i ddal a gweinyddu'r grant VAWDASV a bod systemau cyllideb, cyfrifyddu a rheoli archwilio priodol yn eu lle.

Rhaid i'r corff atebol lynu wrth holl delerau ac amodau'r grant a rhoi sylw dyledus i unrhyw ganllawiau a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru yng nghyswllt ei rôl yn dal a gweinyddu'r grant VAWDASV.

Lle nad yw'r corff atebol rhanbarthol yn rhan o gorff awdurdod lleol, dylid llunio cytundeb lefel gwasanaeth yn disgrifio rolau a chyfrifoldebau pob sefydliad sy'n rhan o reoli'r grant VAWDASV a dyfarnu a monitro'r contractau wedyn. Bydd hefyd angen i Lywodraeth Cymru fod yn fodlon bod y trefniadau'n gyfreithlon a bod trefniadau llywodraethu priodol yn eu lle i ddiogelu'r cyllid.

- **Statws y Bartneriaeth Ranbarthol / Byrddau Cynllunio Ardal** – dylai partneriaethau comisiynu rhanbarthol sicrhau cydweithrediad a chysylltiadau effeithiol gyda threfniadau comisiynu, cynllunio gwasanaeth a llywodraethu trawsbynciol eraill, gan gynnwys byrddau diogelu rhanbarthol, byrddau partneriaeth rhanbarthol, byrddau cynllunio ardal (camddefnyddio sylweddau) a phwyllgorau cydweithredol rhanbarthol (Rhaglen Cefnogi Pobl).

- **Isgrwpiau** – dylai'r cytundeb ffurfiol gynnwys adran ar drefniadau llywodraethu ar gyfer isgrwpiau sy'n cysylltu ac adrodd i'r bartneriaeth gomisiynu ranbarthol. Lle nad oes angen bod yn aelod llawn o'r rhanbarth, er enghraifft ar gyfer materion rheoli contractau, perfformiad neu gyllid, gallai fod yn briodol i'r isgrwpiau arwain ar y pethau hyn.
- **Gwrthdaro budd** – mae angen ffiniau clir rhwng y gwahanol gyfrifoldebau i sicrhau bod aelodaeth briodol yn y trafodaethau perthnasol. Dylid felly strwythuro trafodaethau am reoli perfformiad a rheolaeth ariannol i sicrhau nad oes unrhyw wrthdaro budd, gwirioneddol neu dybiedig, yn digwydd.

Dylai holl gynrychiolwyr aelodau'r bartneriaeth hysbysu'r cadeirydd os oes unrhyw wrthdaro budd posib. Gan ddibynnu ar y math o fudd, dylid gofyn i'r aelod-gynrychiolydd adael yr ystafell ar gyfer eitemau agenda penodol.

- **Trefniadau Atebolrwydd y Rhanbarth** – bydd angen i aelodau'r bartneriaeth gomisiynu ranbarthol fod â threfniadau yn eu lle i sicrhau eu bod yn cwrdd â gofynion y ddeddfwriaeth berthnasol, yn enwedig y Ddeddf VAWDASV, Deddf Troseddau ac Anrhefn 1998, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 a Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014.

Hynod bwysig yw'r gofyniad statudol o dan Ddeddf Troseddau ac Anrhefn 1998 bod awdurdodau lleol, byrddau iechyd lleol, heddluoedd, y gwasanaethau tân ac achub a'r gwasanaethau prawf yn gweithio gyda'i gilydd i atal a lleihau troseddau ac anrhefn a lleihau aildroseddau.

- **Delio gydag anghydfod** – bydd angen i bartneriaethau comisiynu rhanbarthol ystyried sut y byddent yn datrys unrhyw anghydfod rhwng sefydliadau unigol sy'n rhan o'r bartneriaeth, neu rhwng y bartneriaeth a'r sefydliadau unigol.
- **Rheoli Risg** – bydd angen i bartneriaethau comisiynu rhanbarthol gytuno ar ddull ar y cyd o reoli risg ac ymarfer diwydrwydd dyladwy.
- **Cytundeb Rhannu Gwybodaeth Bersonol Cymru (WASPI)** – mae'r cytundeb hwn yn elfen allweddol o'r Prosiect Rhannu Gwybodaeth Bersonol gan Lywodraeth Cymru i sicrhau bod gwasanaethau cyhoeddus, yn ogystal â darparwyr gwasanaethau sector preifat a thrydydd sector priodol, yn rhannu gwybodaeth bersonol am unigolion yn gyfreithlon, diogel a hyderus. Mae'r fframwaith yn hwyluso hyn drwy nodi beth yw'r dulliau a'r gofynion a gytunwyd arnynt wrth gyfnewid gwybodaeth bersonol rhwng darparwyr gwasanaethau. Mae'r holl awdurdodau lleol, byrddau / ymddiriedolaethau iechyd, heddluoedd, awdurdodau tân ac achub yng Nghymru, a nifer fawr o elusennau a chyrrff gwirfoddol, wedi ymrwmo i'r Cytundeb hwn. Mae sefydliadau eraill fel ysgolion, meddygfeydd, cymdeithasau tai a rhai sefydliadau sector preifat hefyd wedi arwyddo'r Cytundeb. Mae angen i gomisiynwyr rhanbarthol ystyried y fframwaith WASPI ar gyfer darparwyr gwasanaethau sy'n ymwneud yn benodol ag iechyd, addysg, diogelwch a llesiant pobl yng Nghymru.

Rhan 4

Y Cylch Comisiynu

4.1 Dull Comisiynu Ar Sail Canlyniadau

Mae Llywodraeth Cymru'n disgwyl i gomisiynu fod yn seiliedig ar Ddull Comisiynu Ar Sail Canlyniadau. Mae'r dull hwn yn symud y ffocws o weithgareddau i ganlyniadau, o sut y mae rhaglen yn gweithredu i'r daioni y mae'n ei wneud.

“Rydym i gyd yn deall bod y dyfodol yn gofyn i ni weithio'n wahanol, ond yn anad dim mae'n gofyn i ni weithio gyda'n gilydd, o fewn y sector a gyda'n partneriaid, i ddarparu gwasanaethau cyhoeddus integredig, ymatebol o ansawdd uchel ochr yn ochr â'r bobl sydd eu hangen arnynt.”²

Mae'n bwysig pan fydd comisiynwyr rhanbarthol yn datblygu eu strategaethau comisiynu ar sail canlyniadau eu bod yn ategu'r chwe amcan a restrir yn y Strategaeth Genedlaethol ar gyfer VAWDASV.

Wrth ddatblygu strategaeth gomisiynu ar sail canlyniadau, mae'n bwysig bod defnyddwyr gwasanaeth, darparwyr a chomisiynwyr yn ennill cyd-ddealltwriaeth o'r canlyniadau sydd mewn golwg ganddynt.

Dylai'r canlyniadau adlewyrchu sut y maent yn cyfrannu at gwrdd â nodau Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, dylent gyfeirio at y dangosyddion llesiant cenedlaethol a chydymffurfio â'r Egwyddor Datblygu Cynaliadwy y cyfeirir ati fel y 'Pum Ffordd o Weithio'. Mae Llywodraeth Cymru a Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol wedi cydgynhyrchu fframwaith i helpu rhai sy'n gweithio yn y gwasanaethau cyhoeddus i gymhwyso ffyrdd o weithio Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol i ddylunio gwasanaethau:

<http://gov.wales/topics/improvingservices/future-generations-framework-for-service-design/?skip=1&lang=cy>

Yn ogystal, unwaith y caiff y Dangosyddion Cenedlaethol ar gyfer VAWDASV eu datblygu a'u cyhoeddi, disgwylir i gomisiynwyr rhanbarthol adlewyrchu'r rhain yn eu strategaethau lleol / rhanbarthol ac wrth fesur canlyniadau.

4.2 Cynnwys Defnyddwyr Gwasanaeth

Mae Llywodraeth Cymru'n ymrwymedig i sicrhau bod defnyddwyr gwasanaeth yn cael eu cynnwys mewn cynllunio, dylunio a darparu gwasanaethau VAWDASV. Disgwylir i bartneriaethau comisiynu rhanbarthol sicrhau bod amrywiaeth o ddulliau ar gael i gynnwys a chael defnyddwyr gwasanaeth i gyfrannu'n effeithiol at eu gwaith.

² Mark Drakeford, Llywodraeth Cymru

Mater i bob rhanbarth fydd penderfynu ar yr union ddulliau ond gallai fod drwy gynrychiolaeth uniongyrchol ar y bartneriaeth ranbarthol neu drwy drefniadau adrodd gyda grwpiau defnyddwyr gwasanaeth lleol sefydledig.

4.3 Ystyriaethau ar gyfer y Cylch Comisiynu

Mae'r Pecyn Cymorth gan Sefydliad Lloyds yn disgrifio'r pedwar cam yn y Cylch Comisiynu a'r dulliau i'w dilyn ym mhob cam. Mae'r adran hon yn disgrifio ystyriaethau pellach y dylai partneriaethau comisiynu ranbarthol eu hystyried drwy gydol y cylch.

4.4 Defnyddio Data

Dylai data o ystod eang o ffynonellau, yn cynnwys asesiadau seiliedig ar gymunedau fel yr asesiadau llesiant lleol, asesiadau iechyd, gofal cymdeithasol a lles, asesiadau diogelwch cymunedol strategol a gwasanaethau rheng flaen, i gyd oleuo'r dadansoddiad o anghenion.

Bydd hyn yn osgoi unrhyw ddyblygu diangen drwy sicrhau y defnyddir data sy'n bodoli eisoes, lle mae ar gael.

Gallai comisiynwyr ranbarthol ganfod, ar ôl cyflawni'r dadansoddiad, nad oes ganddynt yr holl wybodaeth sydd ar gael i oleuo comisiynu effeithiol ar sail canlyniadau. Efallai y bydd angen i ran o broses gomisiynu'r rhanbarth ganolbwyntio felly ar gynhyrchu data, er enghraifft drwy ofyn i ddarparwyr gwasanaethau arbenigol gasglu gwybodaeth fwy ystyrlon er mwyn goleuo penderfyniadau comisiynu gwell.

4.5 Dadansoddi'r Bylchau

Bydd angen i'r wybodaeth a gesglir drwy asesu anghenion a mapio'r ddarpariaeth a'r gwariant presennol gael ei chydgrynhoi i adnabod unrhyw fylchau yn y ddarpariaeth a'i defnyddio fel sail i ddatblygu amcanion strategol a'r strategaeth gomisiynu ranbarthol ei hun.

Wrth wneud dadansoddiad trylwyr o'r bylchau, dylai bob rhanbarth ystyried y canlynol:

- A oes unrhyw fylchau mewn mathau penodol o wasanaethau?
- A oes diffyg gwasanaethau mewn cymuned benodol?
- Ydy rhai o'r gwasanaethau'n wan neu o ansawdd gwael?
- Ydy rhai o'r gwasanaethau mewn mannau amhriodol neu anhygyrch?
- A oes gor-ddarparu neu ddyblygu gyda rhai gwasanaethau?
- A oes gor-ddarparu neu ddyblygu gwasanaethau mewn cymunedau penodol?
- Ydy'r cyllid ar gyfer gwasanaethau penodol yn gynaliadwy?

Ar ôl adnabod y bylchau yn y ddarpariaeth, bydd angen cyflawni asesiad risg i fesur effaith y bylchau gwasanaeth hyn ar gyflawni canlyniadau cyffredinol a nodau strategol y rhanbarth.

4.6 Gofynion Iaith Gymraeg

Mae'r iaith Gymraeg yn rhan annatod o hunaniaeth Cymru ac mae Llywodraeth Cymru'n ymrwymedig i greu Cymru wirioneddol ddwyieithog lle gall pobl fyw eu bywydau drwy'r Gymraeg, y Saesneg neu'r ddwy iaith. Lluniwyd Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 gan roi dyletswyddau ar Lywodraeth Cymru, awdurdodau lleol ac awdurdodau'r Parciau Cenedlaethol. Mae'r rhain yn disgrifio cyfrifoldebau i ddarparu gwasanaethau dwyieithog a datblygu polisi a sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn ddim llai ffafriol na'r Saesneg.

<http://gov.wales/about/welshlanguagestandards/?skip=1&lang=cy>

Rhaid i gyrrff comisiynu sicrhau bod gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg wedi'u gwreiddiol yn y broses gaffael drwy nodi'n glir pa wasanaethau sydd eu hangen yn Gymraeg (neu'n ddwyieithog), yn unol â'r Safonau Iaith Gymraeg sy'n berthnasol iddynt fel sefydliadau. Gallai'r Safonau sy'n berthnasol amrywio o un sefydliad i'r llall. Gallai fod angen i gorff comisiynu gyflawni ymarfer tendro dwyieithog os yw'n cwrdd ag amodau penodol a ddisgrifir yn Safonau'r Gymraeg.

Rhoddir mwy o wybodaeth am y Safonau ar wefan Comisiynydd y Gymraeg yn:

<http://www.comisiynyddygybraeg.cymru/Cymraeg/Dyletswyddau%20iaith/Pages/Beth-yw-safonau.aspx>

4.7 Cynhyrchu'r Strategaeth Gomisiynu

Rhaid i gomisiynwyr rhanbarthol ymgynghori ar y strategaeth ddrafft gyda'r holl randdeiliaid a sicrhau cytundeb ffurfiol gan aelodau'r

- Bartneriaeth gomisiynu ranbarthol cyn gofyn am gytundeb ffurfiol gan Lywodraeth Cymru drwy broses llywodraethu mewnol gytunedig Llywodraeth Cymru. Bydd angen i'r awdurdodau cyfrifol ei chymeradwyo o dan y Ddeddfwriaeth yn Rhan 2 drwy eu strwythurau gwneud penderfyniadau, a rhaid cael cytundeb ffurfiol yr asiantaethau sy'n ymrwymo adnoddau i'r strategaeth drwy eu prosesau cyllideb.
- Unwaith y bydd y camau hyn wedi eu cymryd a darparwyr wedi'u hysbysu o'r bwriadau comisiynu ar gyfer y dyfodol, gellir cyhoeddi'r ddogfen.

4.8 Sefydliadau Trydydd Sector a Chymunedol

Mae 'Cynllun Trydydd Sector' Llywodraeth Cymru'n nodi fframwaith polisi Llywodraeth Cymru ar gyfer gweithio gyda'r Trydydd Sector yng Nghymru a'i dull o ariannu, gan gynnwys comisiynu, grantiau a chaffael. Mae Llywodraeth Cymru'n disgwyl i gomisiynwyr ystyried y canllawiau hyn wrth weithio gyda'r Trydydd Sector, yn enwedig bod trafodaethau cynnar yn digwydd gyda sefydliadau Trydydd Sector gyda thystiolaeth eu bod wedi cyfranogi yn y broses gomisiynu, lle bo hynny'n briodol.

Rhaid i drefniadau comisiynu sicrhau nad yw cyrff Trydydd Sector llai ar draws Cymru o dan anfantais oherwydd y broses dendro a'r disgwyliadau ohonynt. Bydd glynw wrth yr egwyddorion ym Mholisi Caffael Cymru, a ddisgrifir yn adran 2.4 ac Atodiad 2, yn osgoi hyn. Dylai trefniadau comisiynu hefyd ddarparu ar gyfer rhai gyda nodweddion a warchodir ac anghenion cymhleth.

Wrth gomisiynu gwasanaethau gan gyrff Trydydd Sector, dylai comisiynwyr rhanbarthol ganiatáu ceisiadau dilys i ariannu costau a gorbenion sefydliad ar ben y costau uniongyrchol o ddarparu'r gwasanaethau; ac eithrio lle mae cyllid craidd ar wahân yn cael ei roi i'r sefydliad Trydydd Sector i gwrdd â'r costau hyn. Wrth ddatblygu rhaglenni grant, mae Llywodraeth Cymru'n ymrwymo i gyllid sy'n adlewyrchu ac ar sail egwyddorion Adennill Costau Llawn. Wele'r Cod Ymarfer ar gyfer y Trydydd Sector.

<https://www.wcva.org.uk/media/818416/140130-third-sector-scheme-cy.pdf>

4.9 Taro Cydbwysedd Gwasanaeth

Mae'n bwysig i gomisiynwyr rhanbarthol ddylanwadu ar y farchnad o ddydd i ddydd mewn ffyrdd sy'n cwrdd ag anghenion eu grwpiau defnyddwyr gwasanaeth ac sy'n helpu i gyflawni nodau'r strategaeth gomisiynu. Un ffordd o nodi'n glir sut y bwriedir cyflawni hyn yw drwy gwblhau datganiad wedi'i oleuo gan y strategaeth yn egluro sut y rhoddir sylw i'r canlynol:

- **Y cymysgedd o ddarparwyr** i gwrdd â'r ystod o anghenion a nodir yn yr asesiad o anghenion, a bod y gwasanaethau'n hyfyw a chynaliadwy yn y tymor hir.
- **Elfen o gystadleuaeth** – i sicrhau gwerth am arian.
- **Elfen o ddewis** – yn ddelfrydol, dylai fod gan ddefnyddwyr gwasanaeth ddewis o wasanaethau i gwrdd orau â'u hanghenion.
- **Cymhellion i ddarparwyr** – i ymuno â'r farchnad neu gynnig gwasanaethau newydd.
- **Cyd-gomisiynu** – ar draws rhanbarth a / neu fwy nag un rhanbarth.

Gallai comisiynwyr rhanbarthol ystyried y gweithgareddau canlynol:

- **Ailwampio'r gwasanaethau presennol** – faint o gapasiti neu awydd sydd gan ddarparwyr i ddiwygio eu gwasanaethau, ac a fyddai modd gweithredu'r newidiadau angenrheidiol yn llwyddiannus.
- **Buddsoddi ymhellach yn y gwasanaethau presennol** – gan sicrhau bod budd ychwanegol yn debygol o ddeillio o fuddsoddiad pellach.
- **Datgomisiynu gwasanaethau** – yn enwedig lle nad yw gwasanaeth presennol yn cwrdd ag anghenion y boblogaeth, a ddim yn debygol o fod yn gallu gwneud hynny. Dylid ystyried yn ofalus gyda'r holl wneuthurwyr penderfyniadau perthnasol a ddylid cytuno i amcanion datgomisiynu gan ddatblygu strategaethau ymadael sy'n lleihau'r effaith ar ddefnyddwyr gwasanaeth presennol.
- **Comisiynu gwasanaethau newydd** – er enghraifft, adnabod darparwyr VAWDASV eraill nad ydynt eisoes yn gweithio yn yr ardal, a pha gyfleoedd allai fod iddynt wneud neu roi cymhelliad i ddarparwyr lleol i ddatblygu gwasanaethau newydd.

4.10 Comisiynu ar Sail Canlyniadau ar gyfer Gwasanaethau

Mae comisiynu canlyniadau'n gofyn am fanylebau tra gwahanol oherwydd bydd comisiynwyr rhanbarthol yn mesur canlyniad y gwaith yn hytrach na'r gweithgareddau. Bydd canolbwyntio ar y 'nod' yn hytrach na'r 'modd' yn helpu darparwyr gwasanaeth i ystyried eu heffaith a diffinio'r llwyddiant ehangach. Mae'n

newid diwylliant sy'n sicr yn eithaf heriol ond dylai wella ansawdd gwasanaethau drwy ganolbwyntio ar y gwahaniaeth y maent yn ei wneud i'w defnyddwyr.

Rhaid i'r cynllun comisiynu nodi beth yw'r canlyniadau hyn a pha wasanaethau / prosiectau sydd yn y sefyllfa orau i ateb yr anghenion hyn. Dylai comisiynwyr rhanbarthol ddatblygu neu adolygu manyleb gwasanaeth ar gyfer bob un o'r gwasanaethau a ddisgrifir yn y strategaeth gomisiynu, ac ystyried y canlyniadau sydd mewn golwg ganddynt o ddarparu'r gwasanaeth. Bydd angen i bob un o'r manylebau gwasanaeth cytunedig hyn:

- adlewyrchu'r anghenion a nodir;
- ystyried materion hygrychedd, iaith, hil, oed a rhywedd ynghyd â nodweddion gwarchoddedig eraill ac anghenion cymhleth;
- cwrdd ag amcanion y strategaeth gomisiynu;
- cynnwys ystod safonedig o fesurau allbwn a chanlyniad;
- diffinio'r canlyniadau;
- adlewyrchu'r arferion gorau cenedlaethol a / neu werth ychwanegol;
- nodi'r gwerthoedd ac egwyddorion lleol cytunedig;
- nodi'r safonau cenedlaethol / targedau cysylltiedig;
- cydymffurfio â chanllawiau a safonau gwasanaeth lleol neu genedlaethol; a
- nodi beth yw'r disgwyliadau o ran lefelau staffio, hyfforddiant, cymwysterau a phrofiad.

Rhaid i'r holl drefniadau gwasanaeth sydd mewn golwg fod yn glir ac wedi'u cytuno gan yr holl gomisiynwyr rhanbarthol.

Ar ôl cytuno arnynt, rhaid hefyd cytuno ar gyfnod pontio priodol i sicrhau yr effeithir cyn lleied â phosib ar wasanaethau.

Rhoddir mwy o wybodaeth am y dull Budd i'r Gymuned ar wefan y Canllaw Cynllunio Caffael yn:

<http://prp.gov.wales/docs/prp/toolkit/140815communitybenefitreportwelshwebupdate.d.pdf>

Mae'r templed Asesu Risgiau Cynaliadwy ar gael ar wefan y Canllaw Cynllunio Caffael drwy'r ddolen ganlynol:

<http://prp.gov.wales/docs/prp/toolkit/170106sraservicesv5.1june2016.xls>

4.11 Egwyddorion Cydgynhyrchu

Mae cydgynhyrchu'n defnyddio amser, sgiliau, profiad ac arbenigedd defnyddwyr gwasanaeth, eu teuluoedd a rhwydweithiau. Ategir cydgynhyrchu gan chwe egwyddor:

1. Adnabod pobl fel asedau: gweld pobl fel partneriaid cyfartal mewn dylunio a darparu gwasanaethau.

2. Adeiladu ar alluoedd pobl: yn hytrach na chychwyn gydag anghenion pobl, mae gwasanaethau a gydgynhyrchwyd yn dechrau gyda galluoedd pobl ac yn chwilio am gyfleoedd i'w helpu i ffynnu.
3. Meithrin perthynas gydfuddiol a chilyddol: mae cydgynhyrchu'n ymwneud â chreu partneriaeth gydfuddiol a chilyddol lle daw gweithwyr proffesiynol a defnyddwyr y gwasanaethau at ei gilydd mewn perthynas rhyng-ddibynnol gan gydnabod bod ganddynt i gyd rôl werthfawr i'w chwarae mewn creu gwasanaethau effeithiol a gwella canlyniadau.
4. Cryfhau rhwydweithiau cymorth gan gymheiriaid: gwneud defnydd o rhwydweithiau personol a chymheiriaid a gweithwyr proffesiynol yw'r ffordd orau o drosglwyddo gwybodaeth a chefnogi newid.
5. Chwalu rhwystrau: cau'r bwch rhwng gweithwyr proffesiynol a rhai sy'n derbyn gwasanaeth, a rhwng cynhyrchwyr a defnyddwyr gwasanaethau, drwy ailwampio'r ffordd y caiff gwasanaethau eu datblygu a'u darparu.
6. Hwyluso'n hytrach na darparu: cynorthwyo gweithwyr proffesiynol i hwyluso a bod yn gatalydd o newid yn hytrach na'n ddarparwyr gwasanaethau.

Mae'r tabl isod yn dangos sut y gall cydgynhyrchu newid y dull comisiynu ym mhob un o'r tri **phrif** gam comisiynu:

Cam Comisiynu	Dull Traddodiadol	Dull Cydgynhyrchu
Cam Dadansoddi	Proses o "asesu anghenion" sy'n canolbwyntio ar setiau data cenedlaethol a lleol.	<p>Asesiad anghenion a:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mapio asedau i nodi'r ddarpariaeth anffurfiol, yr asedau a'r adnoddau. • Cynnal grwpiau ffocws â darparwyr gwasanaeth i weld beth sy'n gweithio'n dda neu beidio. • Cyfweiliadau anffurfiol a lled-ffurfiol gyda defnyddwyr gwasanaeth a goroeswyr VAWDASV. • Gweithdai gwerthfawrogi gyda defnyddwyr gwasanaeth a goroeswyr VAWDASV i greu darlun cyfoethog o'u hanghenion a'u dyheadau. • Gwaith ymgysylltu sylweddol gyda defnyddwyr gwasanaeth a goroeswyr VAWDASV.
Cam Cynllunio	<p>Comisiynwyr yn cytuno a blaenoriaethu canlyniadau / allbynnau.</p> <p>Y contract yn cael ei roi allan i dendr a gweithdy ar y porth tendro'n cael ei gynnal.</p> <p>Cyfathrebu rhwng y comisiynwyr a'r darparwyr yn dod i ben hyd nes i'r contract gael ei ddyfarnu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Datblygu fframwaith canlyniadau gyda defnyddwyr gwasanaeth a goroeswyr VAWDASV a darparwyr – yn dangos yn glir y canlyniadau y disgwylir i bob gwasanaeth eu cwrdd. • Darparwyr yn derbyn cymorth drwy gydol y broses dendro drwy weithdai meithrin gallu a / neu sesiynau galw heibio. • Pobl y disgwylir iddynt elwa o'r gwasanaeth yn cymryd rhan mewn cyfweld a dewis darparwyr.
Cam Gwneud	<p>Dangosyddion perfformiad allweddol yn cael eu pennu gan gomisiynwyr.</p> <p>Manylebau gwasanaeth yn cael eu negodi a'u cytuno gan gomisiynwyr a</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Cyfres o nodweddion ansawdd yn cael ei datblygu – yn rhestru'r prif egwyddorion i'w dilyn o ran sut y dylid darparu gwasanaethau, gan gynnwys: cydgynhyrchu

	darparwyr.	gwasanaethau; datblygu modelau busnes cynaliadwy; darparu gwasanaethau'n gydweithredol;
Cam Adolygu	<p>Bydd darparwyr yn cael eu monitro drwy fframwaith rheoli contractau fydd yn cynnwys mewnbynnu data ar allbynnau ar daenlen fel y gall comisiynwyr ei dadansoddi.</p> <p>Yn achlysurol, bydd comisiynwyr yn ymweld â darparwyr ar y safle i adolygu perfformiad.</p>	<p>Bydd y darparwyr yn cael eu gwerthuso yn erbyn y fframwaith canlyniadau ac yn adrodd yn ôl i'r comisiynwyr ar ystod o ddangosyddion goddrychol a gwrthrychol.</p> <p>Bydd pobl sy'n defnyddio'r gwasanaeth yn chwarae rôl allweddol mewn adolygu perfformiad y darparwyr.</p>

4.12 Monitro a Gwerthuso

Rhaid nodi a chynnwys dulliau gwerthuso ffurfiol yn nyluniad gwasanaeth ac yn y ffordd y caiff ei ddarparu o'r cychwyn. Mae angen i ddarparwyr fod yn glir ynghylch pa wybodaeth i'w darparu i oleuo'r gwaith monitro parhaus a'r gwerthuso. Bydd hyn yn ei dro'n bwydo i a goleuo'r broses o ddatblygu, dylunio a chomisiynu gwasanaethau, a'r Strategaeth ei hun, yn y dyfodol.

4.13 Gwerthuso Perfformiad

Rhaid i drefniadau contract neu grant gael eu hategu gan fesurau a threfniadau rheoli perfformiad cadarn. Drwy wneud hyn, bydd modd monitro a gwerthuso i benderfynu a yw'r gwasanaethau a'r gweithgareddau:

- yn briodol ac wedi'u cysoni'n ddigonol i gwrdd ag anghenion y boblogaeth;
- yn parhau i gwrdd â blaenoriaethau cenedlaethol a lleol;
- o ansawdd da ac yn cynnig gwerth da am arian;
- yn cyflwyno risg sylweddol o fethu; a
- yn perfformio yn erbyn y fanyleb gytunedig.

Dylai gwerthuso'r gwasanaeth gynnwys adborth gan ddarparwyr a defnyddwyr gwasanaeth, rhanddeiliaid a'r cyhoedd yn gyffredinol i farnu pa mor effeithiol yw.

Rhaid i gomisiynwyr rhanbarthol fesur effaith i asesu a yw defnyddwyr gwasanaeth yn elwa o ddilyn y cylch comisiynu neu beidio.

Dylid casglu data ar weithgaredd, cost a pherfformiad drwy gydol y contract fel rhan o'r model comisiynu a chaffael. Dylai'r wybodaeth yma gyfrannu at y gwaith a wneir gan y comisiynwyr rhanbarthol.

4.14 Adolygu'r Farchnad

Rhaid cyflawni adolygiad o'r farchnad er mwyn cadarnhau:

- a yw'r farchnad wedi datblygu a newid dros amser a sut, a beth yw'r effaith bosib, er mwyn goleuo penderfyniadau comisiynu yn y dyfodol;
- gallu a chapsiti presennol y darparwyr gwasanaethau;
- a lwyddodd unrhyw arian grant interim i gyflawni'r nod o ddatblygu'r farchnad; a
- parhad yr holl drefniadau darparu gwasanaeth, p'un ai'n rhai contract neu grant, er mwyn rhoi'r hyblygrwydd i addasu i newidiadau yn y farchnad.

Os yw grant interim wedi cyflawni ei nod o ysgogi marchnad gyflenwi newydd, bydd yn bryd symud o arian grant i gaffael cystadleuol. Rhaid egluro'r newidiadau hyn yn iawn i'r darparwyr presennol ac i'r farchnad a chaniatáu digon o amser i gynllunio a newid y trefniadau'n iawn.

4.15 Sganio'r gorwel

Dylai partneriaethau comisiynu rhanbarthol fod yn effro o hyd i:

- newidiadau mewn deddfwriaeth ac i bolisi'r llywodraeth ac effaith bosib hyn ar wasanaethau presennol;
- newidiadau i bolisi neu gyfeiriad yr UE ac effaith Brexit; a
- beth y mae rhanbarthau ac asiantaethau partner eraill yn ei wneud, newidiadau i arferion gorau ac effaith bosib hyn;
- newidiadau i'r tirlun ariannu.

Atodiad 1

Deddfwriaeth, Polisiâu a Strategaethau

Wrth ddatblygu'r strategaeth gomisiynu ranbarthol, dylai comisiynwyr rhanbarthol ystyried y pethau canlynol. Mae rhai o'r darnau deddfwriaeth y cyfeiriwyd atynt yn gosod dyletswyddau uniongyrchol ar awdurdodau perthnasol neu gyrrff cyhoeddus eraill.

Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 (Deddf VAWDASV)

Diben y darpariaethau yn y Ddeddf yw sicrhau ffocws ar draws y sector cyhoeddus ar atal y materion hyn, amddiffyn dioddefwyr a chefnogi pobl yr effeithir arnynt gan y pethau hyn.

Mae'r Ddeddf yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru gyhoeddi canllawiau ar gyfer awdurdodau perthnasol ar sut y dylai'r awdurdodau ymarfer eu swyddogaethau, gan gynnwys eu rôl mewn comisiynu gwasanaethau i gwrdd â phob agwedd ar bwrpas y Ddeddf o ran atal VAWDASV ac amddiffyn a chefnogi goroeswyr VAWDASV.

<http://www.legislation.gov.uk/cy/anaw/2015/3/contents/enacted>

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru)

Nod Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) yw gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.

O dan y Ddeddf Llesiant, mae'n ofynnol i bob ardal awdurdod lleol yng Nghymru sefydlu Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (adran 29 o'r Ddeddf).

Aelodau pob bwrdd yw -

- (a) yr awdurdod lleol;
- (b) y Bwrdd Iechyd Lleol ar gyfer unrhyw ardal lle mae unrhyw ran ohoni'n dod o fewn ardal yr awdurdod lleol;
- (c) yr awdurdod tân ac achub ar gyfer unrhyw ardal yng Nghymru lle mae rhan ohoni'n dod o fewn ardal yr awdurdod lleol;
- (ch) corff Cyfoeth Naturiol Cymru.

<http://gov.wales/topics/people-and-communities/people/future-generations-act/?skip=1&lang=cy>

Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011

<http://www.legislation.gov.uk/cy/mwa/2011/2/contents>

Deddf Tai (Cymru) 2014

<http://www.legislation.gov.uk/cy/anaw/2014/7/contents/enacted>

Deddf Rhentu Cartrefi (Cymru) 2016

<http://gov.wales/topics/housing-and-regeneration/legislation/rentingbill/?skip=1&lang=cy>

Deddf Troseddu ac Anrhefn 1998

Mae Deddf Troseddu ac Anrhefn 1998 yn nodi dyletswyddau'r awdurdodau cyfrifol i fynd i'r afael â throseddu ac anrhefn yn eu hardaloedd. Mae adran 5 o Ddeddf 1998 yn diffinio'r 'awdurdodau cyfrifol' ym mhob ardal llywodraeth leol yng Nghymru fel:

- y cyngor ar gyfer yr ardal;
- pob prif swyddog yr heddlu lle mae unrhyw ran o'u hardal heddlu'n dod o fewn yr ardal;
- pob awdurdod tân ac achub lle mae unrhyw ran o'u hardal yn dod o fewn yr ardal;
- pob bwrdd iechyd lleol lle mae unrhyw ran o'u hardal yn dod o fewn yr ardal; a phob darparwr gwasanaethau prawf yn yr ardal.

Yr enw cyfunol ar awdurdodau cyfrifol mewn ardal llywodraeth leol yw Partneriaeth Diogelwch Cymunedol, neu 'CSP'. Fodd bynnag, mae rhai ardaloedd yn cyflawni eu swyddogaethau statudol o dan eu Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (PSB).

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1998/37/contents>

Deddf Troseddau Rhywiol

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2003/42/contents>

Deddf Troseddau Difrifol 2015

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2015/9/contents/enacted>

Deddf Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod 2003 (Deddf FGM)

O dan Ddeddf Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod 2003, a ddiwygiwyd gan adrannau 70-75 o Ddeddf Troseddau Difrifol 2015:

Mae'n drosedd i unrhyw berson (beth bynnag yw eu cenedligrwydd neu statws preswyl):

- gyflawni FGM yng Nghymru a Lloegr (adran 1 y Ddeddf)
- cynorthwyo benyw i gyflawni FGM arni ei hun yng Nghymru a Lloegr (adran 2 o'r Ddeddf)
- cynorthwyo (o Gymru neu Loegr) person nad yw'n dod o'r DU i gyflawni FGM y tu allan i'r DU ar ddinesydd neu breswlydd yn y DU (adran 3 o'r Ddeddf)

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2003/31/enacted>

Deddf Trais Domestig, Troseddu a Dioddefwyr (Diwygiadau) 2012

Mae'r ddeddf hon yn gwneud awdurdodau perthnasol yn gyfrifol am gyflawni Adolygiadau Dynladdiad Domestig.

Mae'n rhoi dyletswydd ar awdurdodau lleol a staff adrannau Gwasanaethau Cymdeithasol sy'n delio gyda phlant, gofalwyr, oedolion agored i niwed a materion trais domestig ehangach.

<http://www.powys.gov.uk/cy/cynllunio-a-rheoli-adeiladu/cynllun-datblygu-lleol/archwiliad-y-cdll/llyfrgell-y-dogfennau-craidd-ar-gyfer-archwiliad-y-cdll/dogfennau-cdll/>.

Deddf Priodi dan Orfod (Amddiffyn Sifil) 2007

Mae'r Ddeddf hon yn darparu ar gyfer amddiffyn unigolion rhag cael eu gorfodi i briodi yn groes i'w hewyllys rydd a llawn ac ar gyfer amddiffyn unigolion a orfodwyd i briodi'n groes i'w hewyllys; ac ar gyfer pwrpasau cysylltiedig.

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2007/20/contents>

Deddf Caethwasiaeth Fodern 2015

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2015/30/contents/enacted>

Deddf Diwygio'r Heddlu a Chyfrifoldeb Cymdeithasol (2011)

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2011/13/contents/enacted>

Deddf Cydraddoldeb 2010

Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 a rheoliadau cysylltiedig yn rhoi dyletswydd ar Lywodraeth Cymru ac awdurdodau perthnasol yng Nghymru. Mae'r dyletswyddau hyn yn cynnwys cyhoeddi amcanion cydraddoldeb a'r camau sydd angen eu cymryd i sicrhau a monitro cynnydd ar bob un o'r amcanion. Mae Amcanion Cydraddoldeb Llywodraeth Cymru, a nodir yn y Cynllun Cydraddoldeb Strategol, yn ategu gwaith Llywodraeth Cymru. Nod yr amcanion yw sicrhau bod gwasanaethau a chyflogaeth gyhoeddus yn deg, hygyrch ac ymatebol i anghenion pobl, a bod cymunedau'n gynhwysol. Ac na ddylid trin pobl gyda nodweddion a warchodir yn ddim llai ffafriol.

<https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2010/15/contents/enacted>

Deddf Hawliau Dynol 1998

Mae Deddf Hawliau Dynol 1998 yn rhestru'r hawliau a'r rhyddid sylfaenol y mae gan bawb yn y DU hawl iddynt.

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1998/42/contents>

Deddf Iechyd a Diogelwch 1974

<http://www.legislation.gov.uk/cy/anaw/2015/3/contents/enacted>

Cyfarwyddeb yr UE ar Hawliau Dioddefwyr

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2003/31/enacted>

Cyfarwyddeb yr UE ar Gaffael

<https://www.gov.uk/guidance/transposing-eu-procurement-directives>

CEDAW y Cenhedloedd Unedig

Y Confensiwn ar Ddileu Pob Math o Wahaniaethu yn Erbyn Menywod³ (CEDAW) yw'r cytundeb rhyngwladol ar hawliau dynol sy'n canolbwyntio'n benodol ar gydraddoldeb rhwng menywod a dynion ym mhob agwedd ar fywyd. Cyfeirir ato'n aml fel y 'mesur iawnderau menywod'. Cadarnhaodd y DU y Confensiwn ym 1986 gan ymrwmo i gyflawni cyfres o fesurau i ddod â phob math o wahaniaethu yn erbyn menywod i ben, gan gynnwys:

- ymgorffori'r egwyddor bod dynion a menywod yn gydradd yn eu system gyfreithiol gan ddiddymu pob cyfraith wahaniaethol a mabwysiadu cyfreithiau priodol yn gwahardd gwahaniaethu yn erbyn menywod;
- sefydlu tribiwnlysoedd a sefydliadau cyhoeddus eraill i sicrhau bod menywod yn cael eu hamddiffyn yn effeithiol yn erbyn gwahaniaethu; a
- sicrhau bod pob gweithred o wahaniaethu yn erbyn menywod gan bersonau, sefydliadau neu fusnesau'n cael eu dileu.

<https://www.gov.uk/government/publications/convention-on-the-elimination-of-all-forms-of-discrimination-against-women-cedaw-articles>

³ <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/cedaw.htm>

CCUHP

Ers 2004 mae Llywodraeth Cymru wedi defnyddio Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (CCUHP) yn sail ar gyfer ei gwaith dros blant a phobl ifanc.

Mae nifer o strategaethau a fframweithiau eraill sy'n berthnasol i'r maes gwasanaeth hwn ac y dylai partneriaethau comisiynu rhanbarthol eu hystyried.

https://downloads.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_PRESS200910web.pdf

Symud Cymru Ymlaen

<http://gov.wales/docs/strategies/160920-taking-wales-forward-cy.pdf>

Ffyniant i Bawb: y Strategaeth Genedlaethol

Mae'r strategaeth hon yn cymryd y prif ymrwymiadau yn y Rhaglen Lywodraethu, yn eu gosod mewn cyd-destun hirdymor, ac yna'n mynd ati i weld sut y maen nhw'n cyd-fynd â gwaith y gwasanaeth cyhoeddus ehangach yng Nghymru i osod y sylfeini ar gyfer sicrhau ffyniant i bawb.

<http://gov.wales/docs/strategies/170919-prosperity-for-all-cy.pdf>

Y Strategaeth Genedlaethol ar Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol - VAWDASV

<http://gov.wales/docs/dsjlg/publications/commsafety/161104-national-strategy-cy-v1.pdf>

Yr Iaith Gymraeg

<http://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/1993/38/contents>

<http://www.legislation.gov.uk/cy/mwa/2011/1/contents/enacted>

Y Strategaeth i Ddod â Thrais yn erbyn Menywod a Merched i Ben 2016-2020

Mae Strategaeth Llywodraeth y DU ar Ddod â Thrais yn erbyn Menywod a Merched i Ben 2016-2020 yn adeiladu ar nifer o fesurau a gyflwynwyd gan Lywodraeth y DU gan gynnwys cyflwyno trosedd newydd o ymddygiad cymhellol neu reoli ymddygiad, y Ddeddf Caethwasiaeth Fodern, Gorchmynion Amddiffyn Rhag Trais Domestig o dan Ddeddf Troseddau a Diogelwch 2010, y Cynllun Datgelu Trais Domestig (DVDS), Gorchmynion Amddiffyn Rhag FGM o dan Ddeddf Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod 2003 a dyletswydd yn gorfodi adrodd FGM wedi'i mewnosod yn Neddf 2003 gan Ddeddf Troseddau Difrifol 2015, ynghyd â chryfhau mesurau i reoli pobl sy'n cyflawni troseddau rhywiol neu rai sy'n cyflwyno risg o niwed rhywiol.

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/522166/VAWG_Strategy_FINAL_PUBLICATION_MASTER_vRB.PDF

Y Mesur Trais a Cham-drin Domestig

Mae Llywodraeth y DU wedi cyhoeddi ei bwriad i gyflwyno Mesur Trais a Cham-drin Domestig drafft. Bydd yn:

- sefydlu Comisiynydd Trais a Cham-drin Domestig;
- diffinio cham-drin domestig a chyflwyno gorchmynion amddiffyn cryfach;
- caniatáu dedfrydau mwy llym lle mae'r ymddygiad camdriniol yn cynnwys plentyn;
- amddiffyn dioddefwyr trais a cham-drin domestig;

- creu cyfundrefn sifil newydd o orchmynion atal ac amddiffyn rhag cam-drin domestig; a
- lle mae'r ymddygiad camdriniol yn cynnwys plentyn, bydd gan y llysoedd hawl i roi dedfrydau am ymddygiad camdriniol yn cynnwys plant sy'n adlewyrchu effaith gydol oes andwyol y cam-drin hwnnw.

Y Diwydiant Rhyw, Ecsbloetio a Masnachu mewn Pobl

Y flaenoriaeth yn y cyd-destun hwn yw amddiffyn y cyhoedd; gall pobl yn y diwydiant puteindra fod yn arbennig o agored i drais rhywiol neu drais treisgar arall, yn wir gallent fod yn dioddef o ecsbloetio plant yn rhywiol neu gaethwasiaeth fodern.

Geirfa

Cam-drin (fel y'i diffinnir gan y Ddeddf): Cam-drin corfforol, rhywiol, seicolegol, emosiynol neu ariannol

Cydweithio: Mae'r term "cydweithio" yn cyfeirio at ymateb rhyngasiantaethol cydgysylltiedig trwy strwythur ffurfiol, neu fforymau, lle mae'r prif ffocws ar ddiogelu'r dioddefwr, lleihau erledigaeth eilaidd a dwyn cyflawnwyr i gyfrif.

Dylai'r fforymau:

- (a) fabwysiadu polisiau a gweithdrefnau cyson, ar y cyd, gan gynnwys asesiad risg a chynllun rheoli risg a diogelwch cytunedig, sy'n cydgysylltu ac yn safoni'r ymyriadau proffesiynol i bawb sydd mewn perygl ac sy'n lleihau'r risg o niwed;
- (b) rhannu gwybodaeth i gynyddu diogelwch, iechyd a llesiant dioddefwyr/goroeswyr – oedolion a'u plant;
- (c) cydweithio i leihau erledigaeth eilaidd;
- (d) gwella atebolrwydd asiantaethau;
- (e) gwella cymorth, gan gynnwys hyfforddiant, i'r holl staff sy'n gysylltiedig ag achosion o gam-drin domestig
- (f) penderfynu a yw'r cyflawnwr honedig yn achosi risg sylweddol i unrhyw unigolyn penodol neu i'r gymuned yn gyffredinol.

Cam-drin domestig (fel y'i diffinnir gan y Ddeddf): Ystyr cam-drin yw lle mae'r dioddefwr wedi bod yn gysylltiedig â'r camdriniwr. Mae person yn gysylltiedig â pherson arall at ddiben y diffiniad o "gam-drin domestig" os yw'n cyd-fynd â'r diffiniad yn adran 21(2) neu (3) o Ddeddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015.

Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod: gweithred sy'n drosedd dan adrannau 1, 2 neu 3 o Ddeddf Anffurfio Organau Cenhedlu Benywod 2003 (p. 31)

Trais ar sail rhywedd (fel y'i diffinnir gan y Ddeddf):

- (a) trais, bygythiadau o drais neu aflonyddu sy'n codi yn uniongyrchol neu'n anuniongyrchol o werthoedd, credoau neu arferion sy'n ymwneud â rhywedd neu gyfeiriadedd rhywiol;
- (b) anffurfio organau cenhedlu benywod;
- (c) gorfodi person (pa un ai drwy rym corfforol neu orfodi drwy fygythiadau neu ddulliau seicolegol eraill) i ymrwmo i seremoni briodas grefyddol neu sifil (pa un a yw'n rhwymo mewn cyfraith ai peidio);

Aflonyddu: llwybr ymddygiad gan berson y mae'n gwybod, neu y dylai wybod, ei fod yn gyfystyr ag aflonyddu ar y llall; ac at ddiben y diffiniad hwn:

- (a) dylai person wybod bod ei ymddygiad yn gyfystyr ag aflonyddu, neu'n cynnwys aflonyddu, pe bai person rhesymol sy'n meddu ar yr un wybodaeth o'r farn bod y llwybr ymddygiad yn gyfystyr ag aflonyddu ar berson arall, neu'n cynnwys aflonyddu ar berson arall, a
- (b) mae "ymddygiad" yn cynnwys siarad.

Cynghorydd Trais Domestig Annibynnol (IDVA): Gweithiwr arbenigol hyfforddedig sy'n rhoi cymorth gyda gwaith achosion yn y tymor byr a chanolig ar gyfer dioddefwyr cam-drin domestig risg uchel

Awdurdod Lleol (fel y'i diffinnir yn y Ddeddf): Cyngor sir neu gyngor bwrdeistref sirol

MARAC: Cynhadledd Amlasiantaeth Asesu Risg

Gwasanaeth Cyhoeddus: Ystyr gwasanaethau cyhoeddus yw gwasanaethau a ddarperir er budd y cyhoedd. Gall hyn gynnwys gwasanaethau a ddarperir trwy'r trydydd sector, trwy fenter gymdeithasol neu drwy wasanaethau ar gontract allanol.

Awdurdodau perthnasol: cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol, Byrddau Iechyd Lleol, awdurdodau tân ac achub ac ymddiriedolaethau'r GIG.

Camfanteisio rhywiol (fel y'i diffinnir gan y Ddeddf): rhywbeth a wneir i berson neu mewn perthynas â pherson

(a) sy'n cynnwys cyflawni trosedd o dan Ran 1 o Ddeddf Troseddau Rhywiol 2003 (p.42), fel y mae'n cael effaith yng Nghymru a Lloegr, neu

(b) a fyddai'n cynnwys cyflawni trosedd o'r fath pe bai'n cael ei wneud yng Nghymru a Lloegr;

Trais Rhywiol (fel y'i diffinnir gan y Ddeddf): rhywiol, aflonyddu rhywiol neu fygythiadau o drais o natur rywiol.

Y Ddeddf: Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015

Ffurflen Ymateb i'r Ymgynghoriad

Eich enw:

Sefydliad (os yw'n berthnasol)

e-bost / rhif ffôn:

Eich cyfeiriad:

Canllawiau DRAFFT i gomisiynu Gwasanaethau Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol yng Nghymru

Cwestiwn 1 – Ydy'r canllawiau drafft yn cynnig i gomisiynwyr y cyfle i wella'r trefniadau ar gyfer:

- atal trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol;
- diogelu dioddefwyr trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol;
- cefnogi dioddefwyr trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol?

Cwestiwn 2 – Ydy'r canllawiau drafft yn ei gwneud hi'n glir beth fydd yn ddisgwyliadwy gan Lywodraeth Cymru ar bob cam o'r broses comisiynu?

Cwestiwn 3 – Ydy'r canllawiau drafft yn ei gwneud hi'n glir bod yn rhaid gwasanaethau a gomisiynir gael eu seilio ar anghenion rhanbarthol?

Cwestiwn 4 - Ydy'r canllawiau drafft yn ei gwneud hi'n glir bod yn rhaid i'r rhanddeiliaid fod yn rhan o'r broses o gynllunio a chynllunio'r gwasanaethau, gan gynnwys defnyddwyr gwasanaethau, dioddefwyr, y trydydd sector a gwasanaethau arbenigol ym maes trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol?

Cwestiwn 5 – Dylai'r canllawiau drafft gael eu darllen ochr yn ochr â'r canlynol:

- Dogfen Gwasanaethau Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol gan y Swyddfa Gartref – Cefnogi Comisiynu'n Lleol (i Loegr) a'r Datganiad Cenedlaethol o Ddisgwyliadau i Gymru a Lloegr,
- Pecyn Cymorth Sefydliad Banc Lloyds
- Canllawiau IPC arweiniol

Ydy hi'n glir bod yn rhaid i'r dogfennau ychwanegol gael eu hystyried ac ydy hyn yn ddefnyddiol ac yn ymarferol?

Cwestiwn 6 – A oes unrhyw rwystrau eraill i gomisiynu gwasanaethau trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol nad ydynt yn cael eu crybwyll yn y canllawiau drafft, a beth fyddai angen ei gynnwys i fynd i'r afael â nhw?

Cwestiwn 7 – A yw'r amserlenni i gomisiynu gwasanaethau yn unol â'r canllawiau yn ymarferol (o fis Ebrill 2019)?

Cwestiwn 8 – A oes unrhyw broblemau sy'n ymwneud â'r effaith ar y Gymraeg, cydraddoldeb neu hawliau plant mewn perthynas â'r canllawiau drafft hyn yr hoffech dynnu sylw atynt?

Cwestiwn 9 – Rydyn ni wedi gofyn nifer o gwestiynau penodol. Os oes gennych unrhyw faterion cysylltiedig nad ydyn ni wedi ymdrin yn benodol â nhw, gallwch eu nodi isod:

Mae ymatebion i ymgynghoriadau yn debygol o gael eu cyhoeddi'n gyhoeddus, ar y rhyngwrwyd neu mewn adroddiad. Os hoffech i'ch ymateb aros yn ddienw, ticiwch yma:

